een uitgave van de
Vereniging voor Pieters- & Academiewijk en Levendaal-West
www.palleiden.nl

HART VAN DE STAD KRANT

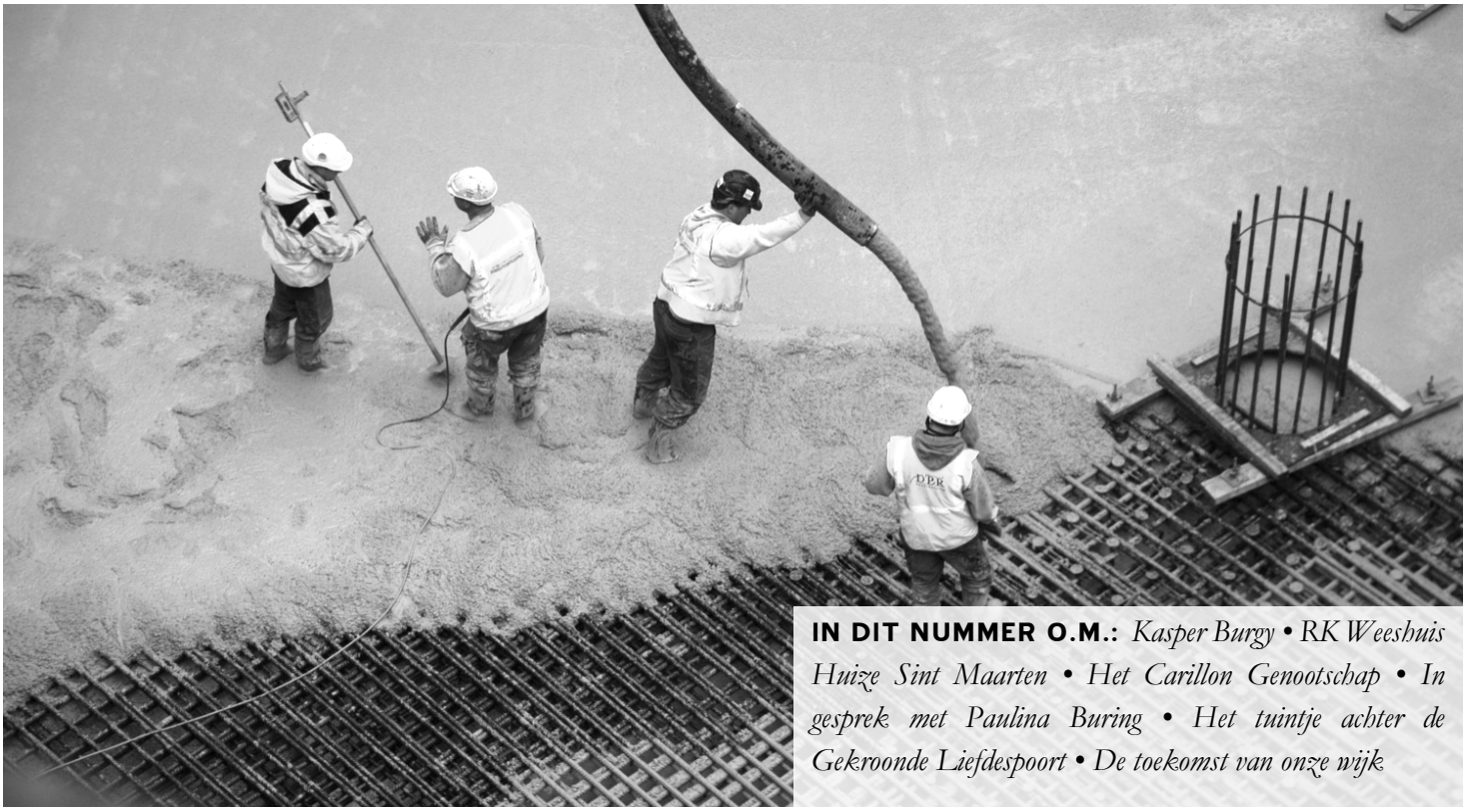

IN DIT NUMMER O.M.: *Kasper Burgy • RK Weeshuis Huize Sint Maarten • Het Carillon Genootschap • In gesprek met Paulina Buring • Het tuintje achter de Gekroonde Liefdespoort • De toekomst van onze wijk*

foto Sonja Wagemans

ALGEMENE LEDENVERGADERING Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West (PAL leiden)

UITNODIGING 18 APRIL

Op donderdag 18 april vindt de Algemene Ledenvergadering van PAL Leiden plaats. We nodigen u van harte uit om deze bij te wonen. Voorafgaande aan de vergadering houdt de voorzitter van de 3 October Vereeniging, de heer Rik Kamps, een presentatie over deze oer-Leidse vereniging.

Datum: **DONDERDAG 18 APRIL 2019**
Plaats: **Faculty Club Academiegebouw, Rapenburg 73 te Leiden**

Programma:	**19.00 uur**	**Inloop met koffie en thee**
	19.15 uur	**Presentatie 3 October Vereeniging door voorzitter Rik Kamps**
	19.45 uur	**Algemene Ledenvergadering 2019**
	21.30 uur	**Afsluitende borrel, aangeboden door het bestuur van PAL Leiden**

Agenda/vervolg op de volgende pagina >>

Nummer 155
april 2019
oplage 3000
Redactie Marjolijn Pouw
Charlotte Boschma
Els Olden
Carla van der Poel

De volgende krant verschijnt september 2019. Inlevering van stukken voor 5 augustus via redactieHvdS@palleiden.nl.

AGENDA

1. **Opening en vaststelling van de agenda**
2. **Mededelingen van de voorzitter en binnengekomen stukken**
3. **Verslag van de Algemene Ledenvergadering 2018**
4. **Jaarverslag 2018**
    - Activiteiten in 2018
    - Jaarrekening 2018
    - Verslag en Advies van de Kascommissie bestaande uit de heren Jan Wieles en Hans Slot.
    - Decharge van het bestuur: voorgesteld wordt het bestuur decharge te verlenen voor het gevoerde bestuur en beleid
    - Benoeming leden van de Kascommissie: de heer Jan Wieles treedt per heden volgens rooster af en is niet herbenoembaar. Voorgesteld wordt de heer Ruud Breedveld in diens plaats te benoemen voor een periode van 2 jaar. De Kascommissie bestaat alsdan uit de heren Hans Slot en Ruud Breedveld.
5. **Bestuur**
    - Aftredend volgens rooster: duo-voorzitter Adri Klaassen. Het bestuur stelt de ledenvergadering voor om bij uitzondering het bestuurslidmaatschap van de heer Klaassen eenmalig te verlengen voor de periode van een jaar. Vanwege de vacatures in het bestuur is de druk op de overige bestuursleden dermate groot dat effectief bestuurlijk opereren, met name op het gebied van het evenementenbeleid maar ook op andere thema's, nagenoeg onmogelijk is. De heer Klaassen zal op basis van zijn langjarige kennis, ervaring en netwerk de evenementenportefeuille blijven beheren. De heer Aart Martin de Jong neemt solo de voorzittersrol op zich.
    - Voordracht nieuwe bestuursleden en benoeming: de heer Wim Brugman heeft zich bereid verklaard een bestuursfunctie te vervullen. Het bestuur draagt hem met genoegen voor de statutaire termijn van drie jaar voor benoeming voor. Elders in deze krant stelt hij zich voor.
6. **Plannen voor 2019**
    - In 2018 heeft het bestuur besloten de eigen ontwikkeling tot netwerkorganisatie door te zetten. Door werkgroepen in het leven te roepen die initiatieven van bewoners kunnen ondersteunen en mee kunnen denken over gemeentelijk beleid denken we dat we meer ruimte kunnen creëren voor ondersteuning van nieuwe plannen en het volgen van ontwikkelingen.
7. **Wat verder ter tafel komt**
8. **Rondvraag en sluiting**

NB 1: de stukken voor de vergadering (verslag Ledenvergadering 2018, jaarverslag 2018 (financieel en inhoudelijk), en de bevindingen van de Kascommissie vindt u op onze website: **www.palleiden.nl**.

NB 2: Er zijn nog vacatures in het bestuur. We hopen deze op korte termijn te kunnen laten vervullen. Kandidaten kunnen zich tot 24 uur voor het begin van de vergadering aanmelden via **info@palleiden.nl**.
Om misverstanden te voorkomen wijzen wij u er op dat de statuten bepalen dat alleen betalende wijkbewoners lid zijn van de vereniging en stemrecht hebben in de Ledenvergadering. Indien u nog geen lid bent en wel als lid de vergadering wilt bijwonen, dan adviseren we u om de contributie alsnog voor 18 april te betalen als u dat nog niet heeft gedaan. Uiteraard zijn ook niet leden welkom bij de vergadering. U kunt dan kennismaken met ons werk.

NB 3: tijdens de vergadering worden mogelijk foto's gemaakt voor publicatie in de Hart van de Stadkrant, of op de website. Indien u dat niet wenst kunt u dat aangeven op de presentielijst.

Met vriendelijke groet en hopelijk tot 18 april,

Het bestuur van PAL Leiden •

Presentatie van de nieuwe website in de ledenvergadering van 2018, foto Sonja Wagemans

steun het Leids Carillon Genootschap

Het muzikale hart van de stad

Als het carillon van het stadhuis of de Lodewijkskerk speelt, slaat het muzikale hart van de stad. Help mee om dat hart levend te houden en word donateur voor € 25 per jaar!

leidscarillongenootschap@gmail.com
www.leidscarillongenootschap.nl

BENT U AL LID VAN ONZE WIJKVERENIGING?

We hebben uw steun hard nodig!
Dit weekeinde ontvangt u samen met zo'n 3000 andere bewoners van onze wijk de nieuwe Hart van de Stadkrant. Wat velen van u zich waarschijnlijk niet direct realiseren is dat deze gratis uitgave een grote aanslag doet op het budget van de wijkvereniging. Hoewel de krant een oplage heeft van 3000 exemplaren en in de hele wijk gratis wordt verspreid staat de teller van het aantal betalende leden op dit moment op nog geen 250. Daar kunnen er nog wel wat meer bij zou je zeggen.
Behoort u tot de bewoners die de krant wel ontvangen maar nog geen lid zijn en wilt u de wijkvereniging ook financieel ondersteunen? Meld u zich dan vandaag nog aan via onze website **www.palleiden.nl**. Kies het kopje AANMELDEN en het wijst zich verder vanzelf. Voor slechts €10 per jaar steunt u de wijkvereniging met uw bijdrage.

Alle geregistreerde leden hebben een factuur voor 2019 ontvangen en bijna iedereen heeft intussen betaald. Bent u van mening wel lid te zijn maar heeft u geen factuur ontvangen dan is de kans groot dat uw adresgegevens bij ons niet bekend zijn. Stuur in dat geval een e-mail met uw gegevens aan info@palleiden.nl .
Een briefje per post kan ook:
t.a.v. secretariaat PAL Leiden
Levendaal 6-b, 2311 JL te Leiden.

BESTUUR

KENNISMAKING POLITIEKE PARTIJEN

door Jan Demoer
De Leidse vlag, internet

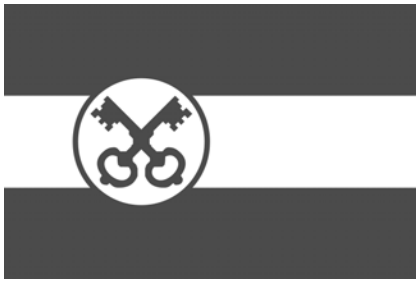

Kennismaking politieke partijen
In het kader van het kennismakingsrondje langs de politieke partijen in de nieuwe Gemeenteraad toog een afvaardiging van het PAL-bestuur op vrijdag 25 januari naar het Stadhuis, voor een kennismakingsgesprek met Maarten Kersten, fractieleider van de Partij Sleutelstad (PS).

Partij Sleutelstad
De ontvangst in de fractiekamer was hartelijk en uitnodigend, waarmee het ijs ook direct gebroken was. Al snel bleek dat we hier te maken hebben met een bijzondere partij. Natuurlijk, de Partij Sleutelstad zit in de oppositie en dat praat wellicht wat makkelijker, omdat er minder snel politieke gevoeligheden zijn zoals bij een coalitiepartij, maar toch…Veel kwam op tafel zonder dubbele bodem, omtrekkende bewegingen of een beroep op vertrouwelijkheid. En vergis je niet, zo'n kleine fractie (twee leden) moet in beginsel hetzelfde werk doen als een fractie van vijf of zes leden. Maar bij alle door ons ter tafel gebrachte onderwerpen kregen we in heldere taal de visie van de partij te horen. Zo spraken we (uiteraard) over de kroonjuwelen van Partij Sleutelstad: het referendum en de burgerparticipatie (er mag best een tandje bij in Leiden); de middenstand en dus de leegstand (niet automatisch opvullen met horeca); parkeren (autoluwe binnenstad); wonen (beperken verkamering) en bouwen (hoe hoog is acceptabel?); verkeer (fietsers voorrang) en handhaving (te weinig BOA's en wijkagenten).
Aardig was het om te constateren dat diverse punten uit de wijkvisie van PAL Leiden overeenkomen met die van Partij Sleutelstad.

Pijnpunten
Maarten is ook nadrukkelijk geïnteresseerd in de pijnpunten die we in de wijk ervaren en wil daar graag meer van horen in concrete situaties: wat gaat er goed, wat gaat er niet goed? Mail kan iedereen rechtstreeks sturen naar psleutelstad@gmail.com. Ook kent de partij een inloopspreekuur op iedere woensdag van 16.00 tot 18.00 uur in Café de Vergulde Kruik, Haarlemmerstraat 22, Leiden. Terugkijkend kunnen we stellen dat het een boeiende kennismaking was. •

BAM BAM
RESTAURATIE STEENHOUWERS

Bambam Restauratie Steenhouwers
Langegracht 70 C
2312 NV Leiden
071 8795794
06 51911160

www.stoeppaal.nl
www.bambamsteenhouwers.nl

BESTUUR

KANDIDAAT-BESTUURSLID WIM BRUGMAN

Even voorstellen
Als kandidaat-bestuurslid van uw wijkvereniging wil ik mij graag even aan u voorstellen.
Mijn naam is Wim Brugman, geboren in 1948. Na een studie rechten in Amsterdam ben ik in 1974 in deze contreien gaan wonen. Eerst in Oegstgeest, daarna in de Raadsherenbuurt in Leiden en thans wonen mijn vrouw en ik tot grote tevredenheid al weer 11 jaar op het Rapenburg. Mijn werkzame leven heb ik doorgebracht op het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieubeheer en dan met name bij het onderdeel milieubeheer. Ik heb daar verschillende

managementfuncties gehad. Na mijn pensionering ben ik op allerlei andere gebieden actief geworden. Zo was ik voorzitter van de Rekenkamercommissie Leidschendam-Voorburg, bestuurslid van de Leidse Sportfederatie en bestuurslid van de Stichting Scheltema. Thans ben ik nog plaatsvervangend voorzitter van de Leidse Millieuraad en lid van de Hoor- en Adviescommissie van de provincie Noord-Holland.
De reden dat ik ja heb gezegd op de vraag of ik bestuurslid van PAL Leiden wil worden is, dat ik de nodige kritiek heb op het beleid van de gemeente ten aanzien van onze mooie binnenstad en dat ik het lidmaatschap van dat bestuur als een mogelijkheid zie om iets met die kritiek te doen. Een belangrijk kritiekpunt betreft het feit dat naar mijn mening binnen het geheel van functies die een binnenstad vervult, de woonfunctie stiefmoederlijk wordt bedeeld. Graag wil ik hierin met mijn medebestuursleden en met u verandering brengen. •

PAL LEIDEN
sinds 1976

BUREN

ONDERNEMEN: KASPER BURGY

door Carla van der Poel

Kasper Burgy, foto Arjen Veldt

"Als je echt wil timmeren, dan kan je in de restauratie de mooiste dingen maken en bij Burgy krijg je er nog de tijd voor ook", aldus een quote van voorman Rian van Burgy Bouwbedrijf op hun website. Dat geeft in een notendop aan waar het bij dit familiebedrijf om draait: de liefde voor het ambacht én de medewerker die het beoefent. Burgy richt zich de laatste jaren sterk op de restauratie van monumentale panden, je vindt Burgy's reclameborden overal in de binnenstad en ook steeds meer buiten Leiden.

Familie- en leerbedrijf

Op het kantoor van Burgy aan de Amphoraweg vindt een gemoedelijk gesprek plaats met Kasper Burgy, die aan het hoofd staat van Burgy Bouwbedrijf bv. We hebben veel raakvlakken als het gaat om de fascinatie voor de wijk en welke plekken eruit springen. Daarover later. Hoe zit het precies met dat familiebedrijf?
Kasper Burgy: "Opa Kasper Burgy begon in 1932 met zijn bouwactiviteiten in De Kooi. Noodgedwongen werd hij in de crisistijd zelfstandig. Een werkplaats had hij niet, alles gebeurde op straat, want in zijn huis met zeven kinderen was geen plaats voor timmergereedschap en opslag." Kasper is de derde generatie Burgy die het vak van bouwer uitoefent en inmiddels werkt ook zoon Durk in het bedrijf.

Burgy is een echt familiebedrijf en wil dat blijven, ook nu het sterk groeit. Menig werknemer viert er zijn 25-jarig jubileum. Het bedrijf heeft continu een groot aantal leerlingen in dienst om het restauratievak te leren. In dat opzicht lijkt de aanpak op het vroegere gildesysteem: meester en gezel werken zeer nauw samen; het komt erop neer dat ervaren vaklieden hun kennis en ervaring delen met hun leerlingen. Op dit moment zijn er rond de 25 leerlingen aan het werk samen met de reguliere bouwvakkers. In 2010 werd Burgy verkozen tot Beste Leerbedrijf Bouw & Infra van het jaar, een prijs die Kasper Burgy uit handen van toen nog prinses Maxima ontving.

Pieterskerk

Overal in onze wijk zie je de bouwborden van Burgy hangen op te restaureren panden. De tien jaar durende restauratie van de Pieterskerk kan niemand zijn ontgaan. Kasper vertelt: "Dat was een uitdagende opdracht. De kerk moest tijdens de bouw de evenementenfunctie houden, want daar haalde de Pieterskerk haar inkomsten vandaan. In die tijd was de kerk, mede door de grote studentenaantallen 222 dagen per jaar bezet vanwege tentamens, ook al door de grote hoeveelheid herkansingen. Daarom konden er geen steigers op de begane grond geplaatst worden, maar we vonden een oplossing door een hoge tussenvloer te plaatsen, waarop de steigers wel konden staan. We hadden dus niet alleen de restauratie van de kerk als verantwoordelijkheid, maar moesten tegelijkertijd inventief zijn om de verhuur van het gebouw door te kunnen laten gaan. Alleen door voortdurend in gesprek te blijven met Ton Boon, de vorige manager van de Pieterskerk, kon dit lukken." *
Normaal gesproken restaureert men een kerk of gebouw voor 30 jaar; hier gold een termijn van 50 jaar. Dat vergt een grote gedegenheid en duurzaamheid en het kan alleen in samenwerking met goede relaties en toeleveranciers. Zo herinner ik mij onder meer het bedrijf Jobse uit Middelburg, gespecialiseerd in leisteen en lood en verantwoordelijk voor de leistenen daken op de kerk. We zijn nu negen jaar verder en de kerk ziet er nog steeds uitstekend uit."

Panorama Mesdag en Amstelhotel

Kasper Burgy: "Ook landelijk telt ons bedrijf mee. Recent restaureerden we onder meer Panorama Mesdag in Den Haag, eigenlijk een groot cilindervormig schilderij van Hendrik Willem Mesdag. Ook hier hadden we de opdracht om te zorgen dat het museum bij de restauratie

open kon blijven en uiteindelijk hoefde het maar een dag dicht. Verder waren we betrokken bij de restauratie van het Amstelhotel, kasteel De Haar en het stadhuis van Rotterdam en dat van Utrecht. Ook daar moest tijdens de verbouwing doorgewerkt worden. Landhuis Berbice in Voorschoten hebben we in fasen opgeknapt. Dat was dichter bij huis, het was er heel plezierig werken."

Plantsoen

Af en toe doet Burgy ook aan projectontwikkeling. Zo heeft het bedrijf een aantal woningen aan het Plantsoen gerestaureerd en verbouwd tot zeer fraaie appartementen. In samenwerking met de Leidse architect Ronald Knappers is een sprookjesachtige buitengevel ontwikkeld, waarvan de details ook in het pand zelf zijn doorgevoerd--het is een spel met de lichtinval. Wie vanaf de Hoge Rijndijk het Levendaal oprijdt ziet het pand meteen liggen, het is een echte blikvanger.

De Pieters- en Academiewijk

Terug naar onze wijk. Het Gravensteen met zijn prachtige plein en de geschiedenis die er nog steeds tastbaar is, vindt Kasper een van de mooiste plekken in de stad, vooral bij nacht. Ook de smalle steegjes vindt hij intrigerend. "Waarom komt er niet een stegenwandeling?", vraagt hij zich af. Ineens komt hij te spreken over nota bene het boogje boven het poortje van het door de Stichting Hendrick de Keyser gerestaureerde huis op Vliet 9. Hoe fraai is dat niet! Een soort Jan Vermeerhuis, noemde iemand uit de wijk het eens. Het op maat maken en metselen van die stenen boog–typisch een klus voor een leerjongen–heeft vermoedelijk net zoveel tijd gekost als het opmetselen van de hele gevel.

Hij praat voorts enthousiast over Breestraat 117, de fraaie patriciërswoning tegenover het stadhuis. Hij restaureerde deze en kocht hem van de gemeente Leiden die de woning sinds 1931 in haar bezit had. Jarenlang was hier de Leidse Welzijnsorganisatie gevestigd. In de tuin zijn na de oorlog bij archeologische opgravingen sporen uit de 10e tot 12e eeuw gevonden. Ouder kennen we ze niet aan de Breestraat. Bij de restauratie is de voorgevel in de werkplaats volledig uitgelegd om te zien of het allemaal wel paste en uiteindelijk heeft Burgy een fijne voeg van 2 millimeter aangebracht. "Je ziet het pas echt, als je het weet", zegt Kasper. "Dat is echte ambachtelijkheid."
Het pand ademt de geest van elke bewoner en elke eeuw. De eigenaren zijn terug te voeren tot het midden van de zestiende eeuw. Bijna elke bewoner had er op zijn manier invloed op. Het linkerdeel heeft een rococo stucplafond en de rechtervoorkamer een stucplafond in Empirestijl. De grisailles boven de deur van diezelfde kamer zouden bij een verbouwing in 1931 zijn weggehaald en later zijn hergebruikt in een ander fraai woonhuis aan de Breestraat en wel op nummer 125, het 'Gulden Vlies'. Kasper raakt er niet over uitgepraat.
Op mijn vraag hoe de ideale binnenstad er voor hem uitziet, zegt hij dat Leiden goed op weg is dat te zijn. Het

mag wat hem betreft nog iets autoluwer. En er zou ook nog wel een gracht open mogen. Want dat vindt hij fascinerend, al dat water onder de stad.

Poortje Vliet 9, foto Carla van der Poel

*Lees meer over de restauratie van de Pieterskerk in het artikel van Clariet Boeye 'Beklimming van de steigers van de Pieterskerk', Hart van de van de Stadkrant 120, september 200, te downloaden van de website: www.palleiden.nl •

DIEREN

DE ROODBORST

door Jacques van Alphen

Zelfs als u nog geen vink van een koolmees kunt onderscheiden herkent u een roodborst. Dat komt deels door zijn opvallende oranje borst, maar ook doordat de roodborst zich in de winter vaak dichtbij huis laat zien, niet schuw is en zich meestal op ooghoogte of lager bevindt. Vooral op de Britse eilanden is de roodborst erg geliefd. Tot twee keer toe is de soort daar uitgeroepen tot nationale vogel. Hij speelt dan ook een dominante rol op de kerstkaarten die de eilandbewoners in groten getale met elkaar uitwisselen en op de postzegels waarmee deze kaarten worden verzonden. Ook Engelse biologen houden van roodborsten. David Lack deed er onderzoek naar en schreef er een boek over, *The life of the Robin*, dat in 1943 werd gepubliceerd.

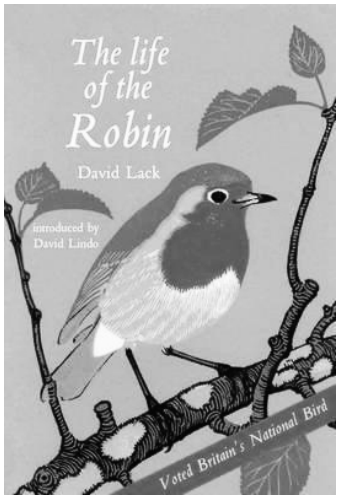

Legselgrootte en levensduur

Lack was geïnteresseerd in de vraag waarom verschillende vogelsoorten verschillende aantallen eieren leggen. Zijn hypothese was dat de legselgrootte een aanpassing is die maakt dat de vogels zoveel mogelijk volwassen nakomelingen nalaten. Hij stelde vast dat roodborsten in het noorden van Europa grotere legsels hebben (zeven eieren) dan die in het zuiden (meestal maar vier), en kon aannemelijk maken dat dit aanpassingen waren aan de voedselsituatie ter plaatse en de kans van de jongen om te overleven Die hypothese is intussen door veel onderzoek bevestigd.

Bij ons hebben roodborsten meestal legsels van vijf eieren. Omdat ze minimaal twee keer en soms wel drie keer broeden, kunnen ze dus meer dan tien jongen grootbrengen per jaar. Het aantal roodborsten neemt over de jaren niet toe, dus de sterfte is kennelijk hoog. Lack berekende dan ook dat de levensverwachting van een roodborst gemiddeld maar een jaar is. Deze vogels broeden op de grond, waardoor hun nesten makkelijk ten prooi kunnen vallen aan roofdieren, zoals egels en wezels. Ze voeden zich vooral met kleine ongewervelde dieren die ze van de bosgrond oppikken. Als zulk voedsel 's winters schaars is eten ze ook wel bessen en zaden en bezoeken de ze voedertafel in uw tuin.

Verbreiding en trekgedrag

De roodborst komt voor in een groot deel van Europa: van het noorden van Scandinavië tot het zuiden van Iberië en van het westen van Rusland tot aan de Kaspische zee. De vogels uit het noorden en oosten, die broeden in gebieden met strenge winters en veel sneeuw zijn trekvogels. Ze overwinteren in West en Zuid-Europa. De West en Zuid-Europese vogels zijn grotendeels standvogels. Roodborsten zijn territoriaal, zowel in de broedtijd als in de winter verdedigen ze hun territoria en laten daarin geen soortgenoten toe. De trekkende roodborsten uit het noorden en oosten vinden bij aankomst in het zuiden de beste territoria al bezet door de daar aanwezige standvogels. Ze moeten genoegen nemen met territoria buiten de bossen en parken waar de standvogels wonen en vestigen zich op kwalitatief minder goede plekken zoals stadstuinen, akkerranden met heggen en boerenerven.

De roodborsten die u 's winters in de tuin ziet komen dus van elders. Zowel de mannetjes als de vrouwtjes zijn territoriaal in de winter. Ze adverteren hun aanwezigheid door te zingen. Opmerkelijk is dat ook de vrouwtjes zingen.

Ze hebben in het najaar een toename in de productie van het mannelijke hormoon testosteron, waardoor ze meer op de mannetjes gaan lijken, gaan zingen en agressief hun gebied verdedigen. Net als de verwante nachtegaal, zijn roodborsten zowel overdag als 's nachts actief. Roodborsten die hun territorium hebben in stedelijke gebieden met veel lawaai zingen vaker 's nachts als het stiller is in vergelijking met soortgenoten die op stillere plaatsen leven. Ook tijdens de trek zijn ze 's nachts actief.

Roodborst mannetje, illustratie Royal Society for Protection of Birds (Engeland)

In het voorjaar geven de vrouwtjes hun territoria op en vestigen zich binnen het territorium van een mannetje. Gelukkig neemt in het voorjaar ook de hoeveelheid voedsel toe, zodat beide dieren in het territorium kunnen leven en er voldoende voedsel vinden om ook hun kinderen groot te brengen. Vooral in de paartijd besteedt het mannetje veel tijd aan het patrouilleren langs de territoriumgrens om indringers die met zijn partner willen paren te verdrijven. Ook zingt het mannetje veel om duidelijk te maken dat hij er de baas is.

Trek en navigatie

Het is lang een raadsel gebleven hoe trekvogels hun weg vinden naar een wintergebied waar ze vaak nog nooit zijn geweest. De roodborst is een van de eerste vogels waarbij aangetoond is dat ze zich, behalve op de sterrenhemel, kunnen oriënteren op het aardmagnetisch veld. Trekvogels blijken een orgaan te hebben dat zich deels in het oog deels in de bovensnavel bevindt. Daarmee kunnen ze de hoek meten die hun trekrichting heeft met het aardmagnetisch veld. De sterrenhemel vertelt de roodborsten waar ze zich op hun trekroute bevinden. De combinatie van deze twee bronnen van informatie maakt dat de roodborsten hun bestemming kunnen bereiken.

De roodborst in literatuur

Zoon Andrew Lack heeft in 2007 het roodborstenboek van vader David in een bewerkte vorm opnieuw uitgegeven onder de titel '*Redbreast: the robin in life and literature*'. Behalve informatie over de biologie van de vogel geeft het boek ook een overzicht van welke barden de roodborst hebben bezongen in de Engelse literatuur. Het blijkt dat de roodborst niet onderdoet voor de nachtegaal en de veldleeuwerik. De eigenschappen die de vogel erin worden toegedicht hebben weinig te maken met de werkelijkheid. De rode borst is een signaal waarmee roodborsten elkaar bedreigen alvorens aan te vallen. Roodborsten leiden een agressief en weinig poëtisch bestaan omdat ze moeten vechten voor een plekje waar ze in hun korte leven voor een volgende generatie kunnen zorgen. •

HISTORIE

RK-WEESHUIS HUIZE SINT MAARTEN JACOBSGRACHT

door Roeland van Wely

Roeland van Wely spreekt met oud bewoner van RK-weeshuis Huize Sint Maarten Nico Bosma

Nico Bosma is nu 57 jaar. Als kind woonde hij tussen 1968 en 1975 in het RK-weeshuis Huize Sint Maarten aan de Sint Jacobsgracht. In die tijd telde het weeshuis rond de 60 kinderen. Ze werden in eerste instantie verzorgd door de zusters van de orde der Dominicanessen, later kwamen professionele begeleiders. Vandaag is Nico voor het eerst weer terug. We spreken elkaar op het balkon bij de oude kapel van de nonnen van Huize Sint Maarten.

RK Weeshuis Huize Sint Maarten aan de Raamsteegkant rond 1900, fotograaf onbekend

Roeland: "Hoe ben je in Huize Sint Maarten gekomen?"

Nico: "Toen ik zes was, zat ik op school en zonder enige aanleiding of gesprek vooraf, kreeg ik te horen: 'Nico, er is een mevrouw voor je.' Ik liep naar beneden en werd bij mijn kraag gepakt en in een auto gezet. Ik werd afgeleverd bij Huize Sint Maarten. 'Cold Turkey' arriveer je dan tussen een massa schreeuwende kinderen. Je maakt kennis met de nonnen, vervolgens mag je een locker uitkiezen en douchen. Daarna kom je op een grote slaapzaal, maar slapen doe je zo'n eerste nacht niet. Maar het was niet alleen een nieuwe slaapplek. Ik moest meteen ook naar een andere school. Dat werd de Sint Barbaraschool aan het Levendaal. Soms droom ik nog steeds over de eerste periode."

Roeland: "Wat gaat er door je heen op zo'n moment?"

Nico: "Je begrijpt het niet. Je vertelt tegen jezelf dat je ouders niet van je houden. Je denkt dat het allemaal aan jezelf ligt. Rationeel kan je het later wel plaatsen. Mijn twee broers en mijn zus zijn tegelijkertijd met mij hier geplaatst. Thuis hing er altijd een ruzieachtige sfeer tussen mijn vader en moeder. Mijn vader was goedaardig, maar hij had voortdurend hoofdpijn. Mijn moeder was een angstige vrouw. Hygiënisch was het weliswaar schoon, maar emotioneel werden we verwaarloosd. De buren hebben toen de kinderbescherming er bijgehaald."

De Barbaraschool op het Levendaal in de jaren 60, fotograaf onbekend

Roeland: "Wat kan je zelf herinneren van de nonnen in Huize Sint Maarten?"

Nico: "De regels waren bij de nonnen zeer streng. Je mocht vooral niet te speels zijn. Later kwamen er andere verzorgers. De laatste jaren was het dan ook veel makkelijker. Bij de nonnen werd er echt lijfelijk gestraft. Ze sloegen je met een klerenhanger of je werd onder de koude douche gezet. Ik heb zelf een keer een enorme vuistslag gekregen van een non. Ze vond dat ik me aanstelde. Dat was ook de teneur van Huize Sint Maarten. Als het met woorden niet ging...."

Roeland: "Waren er ook leuke momenten?"

Nico: "Sinterklaas en Kerst zijn me goed bijgebleven. Dat waren mooie momenten. Met Sinterklaas mocht je een verlanglijstje maken. In de aula was een podium en Sinterklaas zat daar dan op een stoel. Je werd dan bij hem geroepen. Ik was op dat moment natuurlijk erg bang. En dan kreeg je een cadeautje. Op een gegeven moment was ik de oudste van mijn afdeling, de Paddestoel. Ik kreeg toen een eigen slaapkamer die op het hofje uitkeek. Dus ik hoefde niet meer in een van die cellen van hout met een gordijntje ervoor. Als oudste had ik het privilege om een 'vogel' helemaal boven in de kerstboom te plaatsen. Kerst was een mooie tijd."

Roeland: "Hoe is je leven na Huize Sint Maarten verlopen?"
Nico: "Op mijn 16e ben ik bij Hoogvliet in Voorschoten gaan werken, maar psychisch ging het niet goed met mij. Ik had veel hulp nodig. Je vraagt je later af hoe het zo mis kon gaan met de jeugdzorg indertijd. Zeker het begin van mijn leven is verwoest. Mijn verblijf hier heeft zoveel impact gehad. Ik kon lange tijd niet met veranderingen omgaan. Ik was bang voor het leven en ik had ook verlatingsangst. Later had ik katten en het gebeurde weleens dat een kat niet thuiskwam. Je denkt dan automatisch: 'zelfs de kat vindt me niet aardig'. Ik heb toen ik jong was ook nooit diploma's kunnen halen. Pas op latere leeftijd heb ik een Mbo-opleiding kunnen afronden. Mijn broertje en zus hebben ook de nodige problemen ondervonden in hun leven. Met mijn oudste broer heb ik geen contact meer."

Roeland: "Welke rol heeft het katholieke geloof gespeeld in je leven?"
Nico: "Ik ben geen katholiek meer, maar ik hang er nog weleens naar. Ik kan in de traditie van de katholieke kerk nog steeds mooie dingen zien. Bijvoorbeeld de preken die worden gegeven. Ik kan me niet meer goed herinneren hoe vaak we hier in de kapel van het weeshuis naar de mis moesten."

Roeland: "Hoe is het om hier weer terug te zijn?"
Nico: "Toen ik vandaag naar het weeshuis toe fietste, vroeg ik me af of het wel slim was om terug te keren naar dit gebouw. Huize Sint Maarten kwam de afgelopen tijd echter vaak terug in mijn dromen. En in die dromen loop ik dan weer door het gebouw. Een deel van mij wilde daarom toch kijken hoe Huize Sint Maarten er nu uitziet. De es op de Sint Jacobsgracht staat er nog steeds. Op weg naar school liep ik daar altijd langs. De binnenplaats is een stuk kleiner dan ik dacht. De buitenkant van het gebouw ziet er nog steeds zo uit als vroeger. Binnen is echter alles anders. De oude wandelgangen zijn er niet meer. Alles is nu opgedeeld in appartementen. Dat vind ik toch wel jammer. Dankzij meditatie en mindfulness had ik gelukkig de kracht om naar deze plek terug te keren. Nu ik hier weer ben zie ik de nare dingen, maar de leuke dingen herinner ik me ook. Ik kan nu een aantal zaken laten rusten." •

DE SCHILDERSCOMBINATIE
sterk werk
Mike Omtzigt
Levendaal 6a, 2311 JL Leiden, 06 - 52 69 50 48
www.deschilderscombinatie.nl

INITIATIEF

STICHTING HET LEIDS CARILLON GENOOTSCHAP

door Marjolijn Pouw

In 2012 richtte een groep liefhebbers van de beiaard, het zwaarste van alle muziekinstrumenten, de stichting het Leids Carillon Genootschap op met als doel om ook in onze binnenstad weer regelmatig het gevarieerde klokkenspel van een beiaardier te laten horen. Het carillon van het stadhuis werd door een computer aangestuurd en daar moest verandering in komen. De bestuurders van het eerste uur zijn intussen grotendeels opgevolgd door nieuwe liefhebbers. We spraken met Jan Krajenbrink en Renée Meiners, respectievelijk voorzitter en secretaris.

Plezier in orgels en grote klokken
Jan Krajenbrink is van huis uit jurist en een ervaren bestuurder. Hij is van huis uit Groninger, maar woont nu in een van onze buitenwijken. Krajenbrink: "Ik ben geen beiaardier, maar heb wel beijaardles gehad. Al vanaf mijn vroegste jeugd had ik plezier in het bespelen van orgels en grote klokken, maar mijn beroep heb ik er niet van gemaakt. Ik kreeg het benauwd als ik in de torens moest

klimmen om de klokken van dichtbij te bekijken. Soms, zoals ook hier in verschillende Leidse kerken, moest je van de ene smalle ladder op de andere overstappen, boven een wel erg diep gat. Toen mijn vriend Hein van Woerden, oud-chef kabinet van de gemeente Leiden en medeoprichter van het Leids Carillon Genootschap, me vroeg om Martijn van der Mandele als voorzitter op te volgen heb ik meteen ja gezegd. Wel zei ik tegen hem: alleen als jij ook blijft, Hein. Hij weet namelijk alles van Leiden en onze carillons, vooral de stadhuisklokken. Wat ik weet heb ik van hem gehoord; eigenlijk ben ik de noviet en is Hein de goeroe. Leiden heeft helaas maar weinig carillons over, het carillon in de stadhuistoren en dat in de Lodewijkskerk. Er schijnt er ook nog een in Zuid West te zijn, maar daar weet ik het fijne niet van."

Stadhuiscarillon

Jan Krajenbrink: "Het carillon van het stadhuis is het oudste. Het zat vanaf de 15e eeuw in de stadhuistoren. In 1583, enige jaren na het beleg van Leiden, werd het vervangen door een zwaarder en complexer klokkenspel uit de gieterij van Hendrik van Trier, de klokkengieter die in 1577 de klokken van de Groninger Martinitoren had gemaakt. De basisklokken klonken een beetje vals vond men, en in de 17e eeuw werden ze door klokken van de beroemde Pieter Hemony vervangen. Hemony stierf voor het werk was voltooid, het werd door zijn beste leerling en opvolger Mammus Fremy afgemaakt. Bij de stadhuisbrand in 1929 ging het carillon helaas verloren op een klokje na dat nu in de Regenboogkerk in de Merenwijk hangt. Al in 1939 kwamen er met steun van de Leidse burgerij nieuwe klokken. Deze keer uit de werkplaats van A.H. van Bergen in Heiligerlee. In 1943 werden ze door de Duitse bezetter gevorderd en grotendeels omgesmolten. Enkele grote klokken, waaronder de bourdon (de grootste basklok), bleven in de toren hangen. Die waren te zwaar en konden ze er waarschijnlijk niet uit krijgen. Na de oorlog werden er klokken teruggeplaatst, alweer met ruimhartige donaties van de Leidse burgerij.

Bij de restauratie in 1969 werd door klokkengieterij Eijsbouts uit Heiligerlee een aantal klokken opnieuw gegoten en kwam er een automatisch klokkenspel met elektromagnetische hamers, bestuurd door een ponsband. Tegenwoordig komen de signalen deels uit de computer, maar op woensdag bespelen studenten van de Nederlandse beiaardschool te Amersfoort het carillon. Ook de concerten worden bij wijze van spreken met de hand uitgevoerd." *****

Zwaar werk

"Het bespelen van de grote, bronzen klokken van een carillon—elk carillon heeft er minstens 23, ons stadhuis 49—is zwaar werk. Je gebruikt je handen, vuisten en voeten. Gelukkig hebben we een hele goede beiaardier in de persoon van Levina Pors. Ze studeerde beiaard en orgel aan de Nederlandse Beiaardschool in Amersfoort en geeft bladmuziek uit voor deze instrumenten. Ze is onze vaste adviseur, daarnaast geeft ze les en overal in het land carillonconcerten. De studenten van de beiaardschool, die elke woensdag van 12.30 tot 13.30 uur het carillon bespelen, treden onder haar verantwoordelijkheid op."

In de oorlog neergehaalde klok van het Stadhuiscarillon, fotograaf onbekend (collectie ELO)

Plannen

Renée Meiners was notaris in Leiden. Als inwoonster van onze wijk geniet ze al jaren van het stadhuis-carillon. Sinds enige jaren is ze bij stichting betrokken, ze vertelt waar het om gaat.

Renée Meiners: "De grote klokken zijn een dominerend geluid in de binnenstad. Ze bepalen de sfeer en geven met hun geluid het kwartier en de uren aan. Je hoort ze dag en nacht, al valt dat door de regelmaat nauwelijks meer op. Maar als ze er niet meer zouden zijn zouden we ze meteen missen. Klokken hebben een bindend effect. Je ziet mensen opkijken als de beiaardier het spel inzet. We zouden meer concerten willen geven en voor een groter publiek, bijvoorbeeld in het hoogseizoen zaterdags op de markt op het terras van City Hall of in combinatie met Open Monumentendagen, of 3 Oktober. Verder zouden we ook in de Lodewijkskerk muziek live willen laten uitvoeren door een beiaardier. Op composities zit—terecht overigens—auteursrecht waarvoor je moet betalen en ook de beiaardiers hebben recht op een behoorlijk honorarium. Bijna geen enkele musicus heeft tegenwoordig nog een vast contract, ze zijn allemaal ZZP'er geworden en dat is meestal hard werken voor een hongerloon. Verder willen we componisten de gelegenheid bieden om voor ons carillonmuziek te schrijven. Zo staat er een opdracht op het plan voor de componiste Emma Brown. We willen haar een compositie laten schrijven die we Levina Pors aan de vooravond van Leidens Ontzet zouden kunnen laten uitvoeren. Voor dat alles is geld nodig, maar de stichting heeft maar een heel klein budget."

Steun is welkom

Renée Meiners: "Onze droom is een stadsbeiaardier in vaste dienst, die behalve op de woensdagen ook op de zaterdagen speelt en concerten geeft bij allerlei feestelijke gelegenheden of herdenkingen. Maar voorlopig zijn we al blij als we onze gewone activiteiten kunnen betalen. Wij krijgen geen subsidie, alle bijdragen zijn welkom. We hebben meer donateurs nodig, wil er ook maar iets van onze plannen terecht komen. Vandaar onze dringende oproep om ons te steunen: **maak jaarlijks € 20,-- over op bankrekening NL96 INGB 0007 6273 42 ten name van het Leids Carillon Genootschap en help ons.**

De gemeente wil het toerisme bevorderen en het carillon kan daarbij helpen. Wat is er mooier dan op marktdag op een Leids terras te zitten en de prachtigste muziek boven je hoofd te horen? De gemeente gaat binnenkort het stadhuis verbouwen, misschien komt er dan ook meer geld voor het carillon en de activiteiten er omheen beschikbaar."

De herbouw van het stadhuis rond 1937(Breestraatkant), fotograaf onbekend

* Zie voor de geschiedenis van het stadhuiscarillon het artikel van Clariet Boeye 'Het carillon van Leiden', Hart van de Stadkrant 134, april 2012. De krant is te downloaden van onze website www.palleiden.nl .•

The Painting Lady
Lijstenmakerij www.thepaintinglady.nl
Onze openingstijden zijn:
donderdag t/m zaterdag
van 10.00 tot 17.00 uur
Schoolstraat 25
2242 KE Wassenaar
Tel. (070) 511 14 37
Korevaarstraat 51
2311 JT Leiden
Tel. (071)512 16 13

Fick Makelaardij
onroerend goed adviezen
Doezastraat 21, 2311 GZ Leiden
Tel.: 071-512 00 06
info@fick.nl | www.fick.nl
NVM

MAATWERK
Zoekt u een betrouwbare aannemer?
MaatWerk = kennis & vakmanschap
vrijblijvende offerte? | Bel Menno de Jong 06-29 50 25 70
Rapenburg 32 | 071-5891157 | www.maatwerk-leiden.nl

INITIATIEF

MINIBIEB OUD LEIDEN JAN VAN HOUTKADE

Ieder Leids boek een tweede leven

Op veel plaatsen in het land staan kastjes vol boeken. Om te ruilen, of te lenen. De minibieb, overgewaaid uit de Verenigde Staten, wordt steeds populairder. Zo hebben we ook in onze buurt sinds kort een minibieb, en wel een historische, opgezet met steun van de Historische Vereniging Oud Leiden.

Minibieb Oud Leiden op de Jan van Houtkade, foto Esther Kok

De eerste minibieb van de Stichting Oud Leiden op de Jan van Houtkade 13 is al bijna een jaar lang een groot succes. Vele Leidse Jaarboekjes en andere uitgaven over Leiden hebben inmiddels via deze prachtige rood-witte minibieb hun weg naar een nieuwe eigenaar gevonden. De boekjes kunnen gratis geleend of geruild worden.

Halen en brengen

Het principe van de minibieb is eigenlijk dat wie er een boek uithaalt, het na verloop van tijd weer terugbrengt of er een ander boek voor in de plaats zet. Nu is het begrijpelijk dat iedereen zijn Leidse boeken graag zelf wil houden, maar mocht u toch boeken--voor jong en oud--over Leiden hebben die u kwijt wilt, dan kunt u ze naar de minibieb op Jan van Houtkade brengen en ze een tweede leven gunnen. U kunt desgewenst ook een berichtje sturen naar promotie@oudleiden.nl om de boeken te laten ophalen.

Oorsprong minibieb

Het initiatief van de minibieb is tien jaar geleden overgewaaid uit de Verenigde Staten, waar Todd Bol in 2009 de eerste bouwde, als herinnering aan zijn overleden moeder die van lezen hield. Hij maakte een houten kastje, vulde het met boeken en hing er een papiertje bij met de tekst 'Free book exchange'. Al snel kwam de hele buurt bij hem langs en namen mensen het idee over. Inmiddels zijn er meer dan 20.000 bibliotheekjes wereldwijd.

Lezen helpt bij stress

Nog even een gouden oude tip: lezen is goed voor een mens, om vele redenen. Dit proberen bibliothecarissen, docenten en ouders kinderen al jaren duidelijk te maken. Slechts zes minuten lezen per dag kan stress met meer dan tweederde verminderen. Waarom zou je niet even

kort wat te lezen op het bankje bij de bushalte vlak bij deze minibieb, in de bus, bij de koffie of als je in de rij staat bij de bloemist, bakker of slager in de Doezastraat? Esther Kok •

Hengelsporthuis Henk Teunissen

KOREVAARSTRAAT 37
2311 JT LEIDEN
071-51 22 053

www.hengelsporthuishenkteunissen.nl
info@hengelsporthuishenkteunissen.nl

HENK TEUNISSEN HENGELSPORT LEIDEN

AL 85 JAAR DE SPECIALIST VOOR DE HENGELSPORTER

STADSONTWIKKELING

ONZE WIJK IN DE TOEKOMST

door ***De Werkgroep Stadsontwikkeling:***
Jan Demper (voorzitter), Marcus van Engelen, Jan Pieters, Hans Slot, Jan Wieles

Onze wijk in de toekomst

Op 7 maart heeft de gemeente de ***Ontwerp-omgevingsvisie Leiden 2040*** *vrijgegeven voor inspraak, de visietermijn loopt tot 23 april. De* ***Parkeervisie*** *volgt. Beide documenten worden voor de zomer van 2019 vastgesteld. Het zijn voorboden van ingrijpende veranderingen. Ze tekenden zich in 2018 al af in de stadsgesprekken die PAL Leiden voerde in het kader van Leiden 2040 en de gemeentelijke* ***Vertrekpuntennota****. We hebben deze nota's afgezet tegen onze* ***Wijkvisie*** *uit 2017.*
De Werkgroep Stadsontwikkeling PAL Leiden bestudeerde de onlangs gepubliceerde plannen. In hoofdlijnen hier onze voorgenomen reactie.

Grote verandering op til

Ons staan ingrijpende veranderingen te wachten. Tot 2030 krijgt Leiden er zo'n 8.500 woningen bij en dus meer bewoners. Er komt minder ruimte voor auto's en parkeerplaatsen. Domweg omdat de ruimte ontbreekt, als we ook nog wat groen over willen houden en niet nóg meer in de file willen staan. Onze huizen zullen niet meer met aardgas worden verwarmd en het riool zal aangepast moeten worden. De ambitie op het gebied van de economie en de mobiliteit zijn hoog, evenals die van de universiteit. De gemeentelijke nota's geven vooralsnog alleen hoofdlijnen te zien, maar er wordt al voorgesorteerd in de keuze van thema's en zwaartepunten, of de beschrijving van zogeheten verhaallijnen. We kunnen ons dus nu al een beeld vormen.

Wijkvisie

In 2017 hebben we onze ***Wijkvisie*** in de Hart van de Stadkrant gepubliceerd. Die visie hebben we naast recente stukken van de gemeente gelegd. Behalve de ***Ontwerp- omgevingsvisie*** zijn dat de ***Verstedelijkingsnotitie, Vertrekpuntennotitie, Leiden in Stedelijke Transitie*** en de brief van 7 februari van de gemeenteraad aan B&W: "Zaken die de raad uitgewerkt wil zien in de concept omgevingsvisie". Deze brief laat zien dat ook de raadsleden al piketpaaltjes slaan. Het is allemaal nog onscherp, maar het invullen gaat nu beginnen. Daar kunnen we het beste maar actief aan meedoen.

Maart 2019 aanleg Parkeergarage Garenmarkt, foto Sonja Wagemans

Woekeren met ruimte en het vinden van de balans

De kwaliteit van een stad wordt bepaald door het evenwicht tussen vele functies, zoals wonen en werken (winkels, horeca, onderwijs, cultureel aanbod), bereikbaarheid (OV en transport, wegen), verblijfsmogelijkheden (winkelen, groen, evenementen). Het evenwicht staat altijd onder druk en de druk is vandaag de dag wel erg groot aan het worden. In korte tijd moet Leiden het aantal woningen met ruwweg 20% laten groeien als we de ontstane tekorten—vooral voor starters en huishoudens met een beperkt inkomen—in een periode van pakweg tien jaar willen wegwerken. De woningen moeten in de stad komen, anders raken we het groen rondom Leiden kwijt. In het buitengebied bouwen leidt tot nog meer files *in* en ook *rondom* de stad.
Ook in onze wijk moeten er meer woningen komen. En wat voor woningen worden dat? Hoe groot, Voor wie? Welk beslag zullen deze nieuwe bewoners leggen op de openbare ruimte? Hoe vangen we dat op? We willen ook een welvarende stad; er moet wel geld verdiend kunnen worden. Ook is er ruimte nodig voor dienstverlening, musea, theaters, winkels en horeca. Een ander vraagstuk is de balans tussen woonruimte voor tijdelijke bewoners (studenten, expats, toeristen) en bewoners, die al jaren in onze wijk wonen en elkaar en de ongeschreven regels kennen. Zij zorgen voor de sociale samenhang. Als de balans tussen vaste en tijdelijke bewoners verstoord raakt, dan is de terugweg moeilijk. Effecten versterken elkaar. Als de binnenstad te veel tijdelijke bewoners en toeristen krijgt, past de hele stad, inclusief het winkelaanbod, zich erop aan. Ook de andere voorzieningen worden eenzijdiger, permanente bewoners verlaten de stad.

Onze wijk

De nota ***Leiden in Stedelijke Transitie*** schetst een beeld van de stad, dat op het beeld lijkt dat wij als bewoners van onze wijk hebben: nergens is het zo mooi wonen, altijd mensen op straat, culturele voorzieningen te over, net als winkels, horeca en parkjes om de hoek.

Afwisseling van bewoners en bedrijven vergroot de leefbaarheid van een stad, net als mogelijkheden om uit te gaan, te winkelen of te verpozen in het groen. Ook de afwisseling van de bebouwing en de diversiteit van de bewoners bepalen de waardering. In onze wijk wonen veel hoogopgeleide mensen en is de mobiliteit groot. Vergeleken met de rest van de stad hebben we in onze wijk veel jongeren en ouderen. In ***Leiden in Stedelijke Transitie*** wordt daar de aanbeveling aan gekoppeld om meer gezinswoningen te bouwen. Daarin herkennen we ons wel. Onze huizen zijn vaak oud en niet geïsoleerd, het energieverbruik is hoog. 'Van gas los', minder energie gebruiken en meer zelf opwekken zal veel voeten in de aarde hebben.

Gemeentelijke verhaallijnen

Het college van B&W gaat de visie invullen aan de hand van verhaallijnen: 'Leiden, stad van kennisoverdracht', 'Leiden, stad van Verbinding' en 'Leiden, stad van Water'. De gemeenteraad wil er nog een aan toevoegen: 'Leiden, stad voor Iedereen'. Wij vinden het prachtig, maar we missen één ding en dat is: '***LEIDEN, STAD OM IN TE WONEN***'. Stad van Iedereen komt in de buurt, maar we zouden 'Iedereen' graag opgevat willen zien als **vooral rekening houdend met vaste bewoners**. Het maakt ons niet uit of die arm of rijk, zijn, jong of oud, of verschillend van herkomst als het geheel maar in balans blijft en we geen campus worden, lawaaierige toeristenstad, of openluchtmuseum. We willen in onze wijk kunnen blijven wonen en er niet uit gedreven worden door te veel los-vaste bewoners. Daarom hebben we ons verzet tegen de opoffering van de sociale huurwoningen op het Doeleneiland, waar nieuwbouw moet komen voor de Faculteit der Geesteswetenschappen. Waarom moeten onze bewoners wijken voor de expansiedrift van de universiteit? Staat dat niet haaks op de gedachte om meer gezinnen in de binnenstad te huisvesten?

Maart 2019 aanleg Parkeergarage Garenmarkt, foto Sonja Wagemans

Verdringing van vaste bewoners zou zo maar het gevolg kunnen zijn van wat op bladzijde 18 van de gemeentelijke Vertrekpuntennotitie staat. Prachtig hoor die vergezichten, maar wonen wordt te veel naar de achtergrond gedrongen. Het evenwicht raakt zoek. Balans houdt in dat ruimte voor kennisinstellingen niet boven ruimte voor bewoners moet worden gesteld, zoals op het Doelenterrein gebeurt. Het betekent evenmin dat vrijkomende ruimte vooral ingevuld wordt met winkels en horeca. Maak er woningen van! Wees zuinig op de sterk gedifferentieerde woonfunctie van onze wijk. Deze komt steeds meer in het gedrang door de voortwoekerende verkamering en opoffering van woonruimte aan ho(s)tels. Het winkelaanbod verschraalt niet alleen door webwinkels. Vaste klanten vertrekken net zo goed omdat er geen ruimte meer is voor hen als vaste bewoners.

Voorsorteren

De komende tijd worden thema's als 'een gezondere binnenstad met meer groen', en 'een autoluwe binnenstad' verder uitgewerkt. Volgend jaar worden ze aangevuld met 'duurzame mobiliteit', 'economie en bedrijventerreinen'. Welke piketpaaltjes slaan wij om de woonfunctie te beschermen? Dat is van belang, want in Leiden hebben projectontwikkelaars het initiatief. Zij komen met voorstellen en omdat de gemeente geen helder referentiekader heeft voor beoordeling maken zij de dienst uit. Dat moet omgekeerd. De gemeente zou vooraf duidelijk moeten maken aan welke criteria de plannen moeten voldoen en welke voorwaarden er gesteld worden. Het huidige college probeert daar wat aan te doen door de gemeenteraad eerder in bouwplannen te kennen. Prima, laten we hopen dat dit genoeg is, maar dan moeten wij, bewoners, op tijd van ons laten horen. Hieronder de zaken die volgens ons in de Omgevingsvisie vastgelegd moeten worden.

Leefbaarheid en aantrekkelijkheid

1. Begrens het totale aantal Airbnb- en hotelovernachtingen.
2. Verplaats nieuwbouw voor de universiteit en studentenhuisvesting naar de randen van de stad of daarbuiten, zoals ook in andere Europese steden gebruikelijk is. De binnenstad leent zich niet voor de hedendaagse massaliteit.
3. Begrens de ruimte voor wonen, werken, detailhandel en horeca zodanig dat de woonfunctie in de binnenstad behouden blijft.
4. Stop verkamering en bepaal het maximale aantal kamerbewoners per straat.
5. Bepaal een maximale hoogte voor nieuwbouw in de binnenstad en er rondom. Sluit hoogbouw niet uit voor jongerenhuisvesting.
6. Als er winkels verdwijnen laat er dan woningen voor in de plaats komen en niet altijd horeca.
7. Stel scherpere grenzen aan geluid, vooral tussen 11 uur 's avonds en 7 uur 's ochtends, wanneer geluid slaapverstoring veroorzaakt. Een ongestoorde nachtrust is van belang voor gezondheid, leer- en werkprestaties en levensvreugde. Houd daar rekening mee bij de toewijzing van terrassen.
8. Laat alleen evenementen toe die in de wijk passen. Geluidsniveau 2A is met uitzondering van 3 Oktober het maximaal toelaatbare geluidsniveau in onze wijk. Onze huizen zijn niet

goed te isoleren, en door weerkaatsing lijkt geluid van alle kanten te komen.

9. Ga geluid continue meten en handhaaf de afspraken om geluidshinder binnen de perken te houden. (Continu geluid meten is goedkoper geworden en levert betrouwbaarder informatie op dan vroeger. Het kan goed ingezet worden als handhavingsinstrument. Geluidmeting kan ook gecombineerd worden met het meten van de luchtkwaliteit.)
10. Zet een rem op de toenemende massaliteit van evenementen en de bijbehorende veiligheidsrisico's (3 October, Leiden Marathon).

Bereikbaarheid

11. Hou de wijk bereikbaar. Stel in een vroeg stadium de routes, frequenties en haltes voor het OV vast. Plan daaromheen de verdichting van de woonvoorraad. Leg doorgaande routes zoveel mogelijk om de binnenstad heen.
12. Maak de wijk zo veel mogelijk autoluw en dring doorgaand verkeer terug. Beperk het sluipverkeer door de hele stad.
13. Bepaal bij bouwprojecten het aantal te realiseren inpandige stallingsplaatsen voor fietsen.
14. Stel een lagere, naar de verschillende wijken gedifferentieerde parkeernorm voor auto's vast. Hou deze laag bij OV-knelpunten in de buitenwijken van de stad.
15. Geef bewoners minstens dezelfde prioriteit als stadsbezoekers bij het toekennen van parkeerplaatsen in openbare parkeervoorzieningen.
16. Beperk het aantal ritten van pakketpostdiensten en bevorder centrale afhaalpunten.
17. Zorg dat het historisch stadsgezicht behouden blijft.

Klimaatadaptatie

18. Stel een concreet plan op voor de waterafvoer in de binnenstad bij extreme buien. Leg een van het riool gescheiden afvoer voor hemelwater aan.
19. Pas bestrating toe die het water niet meteen naar het riool afvoert.
20. Overweeg het opengraven van gedempte grachten.
21. Bepaal de gewenste groene structuur voor de binnenstad en reserveer ruimte voor kleine groene verblijfs- en ontmoetingsplekken.
22. Bepaal de blauwe hoofdstructuur (waterwegen), mede met het oog op weersextremen zoals hevige stortbuien en langdurige hittegolven. Daarin kunnen ook ruimtelijke afspraken vastgelegd worden voor loop- en fietsparcours, turntoestellen en dergelijke die uitnodigen meer te bewegen.

Huizen van het aardgas los en de ondergrond

23. Bepaal zo vlug mogelijk de investeringen om de binnenstad los te koppelen van het aardgasnet. Waar gaan we gebruik maken van geo- en aquathermie? Wordt de binnenstad aangesloten op een warmtenet, of blijft het gas maar dan biogas of waterstof? Bewoners en bedrijven moeten zo vlug mogelijk weten waarmee zij de komende jaren hun verwarming moeten vervangen.
24. Plan alle leidingen ondergronds. Zorg voor voldoende ruimte voor warmte-koude-opslag, en zorg ervoor dat de temperatuur in de waterleidingen niet te hoog wordt. Dat kan immers legionellabesmetting opleveren.
25. De transitie naar andere energiebronnen zal in de binnenstad een forse uitdaging worden. Begin bij commerciële huisvesting door particuliere huisjesmelkers, winkels, bedrijven, horeca, gemeentelijke instanties en universitaire instellingen.

PAL Leiden

PAL Leiden volgt de ontwikkelingen op de voet en voorziet ze van commentaar. Het is van belang dat we aangeven welke ontwikkelingen in onze wijk zijn in te passen. We willen ook meepraten over parkeernormen en bouwhoogten. **Iedereen die wil helpen is welkom, meld u bij Jan Demper: *info@palleiden.nl* •**

BUREN

IN GESPREK MET PAULINA BURING

door Charlotte Boschma

Het begon in Drenthe

Paulina Buring is architect. Actief in allerlei Leidse verenigingen en organisaties, vroeger, en nu na haar pensioen vult ze haar dagen nog met vrijwilligerswerk. Ze komt oorspronkelijk uit Drenthe, haar vader was een Drenthse boer en haar moeder kwam uit Holland. Paulina vertelt: "Mijn vader komt uit een boerenfamilie, mijn moeder kwam uit een ambtenarenfamilie uit 'het Westen'. Zij was tekenaar bij het kadaster en toen er in Groningen een afdeling van het kadaster werd opgezet is ze daarheen gegaan. Het was in het begin van de oorlog en voedsel begon al schaars te worden. Vooral voor iemand als mijn moeder, die weinig mensen kende, was het lastig om aan eten te komen. Ze had vrienden die een huisje hadden in Lieveren. Deze vrienden zeiden tegen haar: 'Als jij voedsel nodig hebt, kun je dat halen bij de boer die tegenover het huis woont, hem kun je vertrouwen.' Toevallig had die boer twee vrijgezelle zonen en één daarvan heeft mijn moeder aan de haak geslagen. Mijn ouders hadden een goed huwelijk en ik heb een fijne jeugd gehad. Ik heb één broertje, twee jaar jonger dan ik. Hij is natuurlijk ook al op leeftijd en groter dan ik maar hij blijft mijn broertje. Ik vind het fijn dat ik op de boerderij ben opgegroeid. Je ziet dat dingen niet altijd makkelijk gaan: het ene jaar gaat het goed, het andere jaar gaat het minder. Daar heb ik veel baat bij gehad. Maar ik was geen boerin (dat moet je met je hart zijn) en ik wilde niet op de boerderij blijven."

Van Groningen naar Delft

Paulina ging in Groningen naar de middelbare school en daarna naar de HTS, afdeling bouwkunde. Zij was goed in de exacte vakken en wilde na de HTS verder studeren. Dat lukte niet meteen. Ze zegt: "Ik belde naar de universiteit van Delft met de vraag of ik, met HTS, halverwege in kon springen en vrijstellingen kon krijgen. Helaas kreeg ik iemand aan de telefoon die zei dat hij nog nooit van de HTS gehoord had, dat ik me niets moest verbeelden en dat ik gewoon aan het begin moest beginnen. Daar had ik helemaal geen zin in en daarom ben ik gaan werken. Ik kreeg een baan in Leiden bij de gemeente. In het begin volgde ik af en toe een college in Delft. Maar het bleef kriebelen, ik wilde verder leren. De HTS is technisch en praktisch. Je leert hoe een dakconstructie in elkaar zit, hoe je een riolering aanlegt of wat metselverbanden zijn. Op een gegeven moment veranderde de houding van de universiteit tegenover de HTS en mocht je toch het eerste jaar en delen van het tweede jaar overslaan. En toen iemand uit mijn omgeving zei: 'Wees toch flink, doe die studie, anders zul je altijd spijt hebben,' ben ik voltijds bouwkunde gaan studeren in Delft. Ik heb een heerlijke tijd gehad en volgde alle vakken die ik maar kon."

Paulina Buring, foto Charlotte Boschma

Werk in Leiden en Amsterdam

Na haar afstuderen heeft zij zes jaar met Wim Hofman in zijn bureau gewerkt. Zij zegt: "Het eerste huis dat ik verbouwde in Leiden was aan de Vliet. Een beeld van een huis. Het was enorm verwaarloosd en antikraak bewoond geweest. Ik moest alles aanpakken, de vloeren, de gevels. De voorgevel had een mooi trapgeveltje. De kozijnen waren door de zon helemaal uitgeloogd, vol groeven. Ik moest ze vervangen, maar was bang dat de gevel dan zou instorten. Uiteindelijk heb ik de kozijnen laten plamuren en schilderen en kon ik ze laten zitten. Ze zijn nu nog steeds mooi." Het waren helaas slechte tijden en er was niet genoeg werk voor twee architecten. Daarom ging ze bij de Universiteit van Amsterdam werken aan het project van de herhuisvesting van faculteiten. Paulina: "De opdracht was om meer dan 30% van de vierkante meters af te stoten. Er zijn in die periode veel grachtenpanden verkocht. Inkrimpen is niet makkelijk. Er waren bijvoorbeeld veel hoogleraren met emeritaat die nog kamers bezet hielden. Die moesten ze opgeven. Ik herinner me dat we eens bij zo'n hoogleraar kwamen die beweerde dat hij er iedere dag was. Maar op het bureau lag een dikke laag stof en het was wel duidelijk dat hij er zelden kwam. Dat was niet fijn voor hem. Maar andere mensen waren dolblij als wij een mooie nieuwe plek vonden. Ik heb bijvoorbeeld een plan gemaakt voor herindeling van de acht bestaande gebouwen op het Roeterseiland. Aan de Universiteit van Amsterdam werken eigenwijze, zelfs anarchistische mensen. Dat vond ik erg leuk. Ik heb met veel plezier in Amsterdam gewerkt."

Wonen in Leiden
Paulina begon op kamers in Katwijk waar de huur per 1 mei van 150 gulden per maand naar 150 gulden per week sprong. Daarna is ze naar Leiden gegaan en daar gebleven. Eerst aan de Boerhaavelaan, toen aan het Steenschuur, de Plantage en nu het Rapenburg. Een mooie opeenvolging van Leidse toplocaties. Paulina: "Ik huurde bij de Stichting Werkende Jongeren. Zij hadden ook een huis aan het Steenschuur, dat kwam uit het faillissement van een drukkerij. Een tijd lang stonden er nog enorme machines op de begane grond maar op een dag zag ik dat ze weg waren. Ik heb meteen de Stichting gebeld of ik daar kon wonen, en dat kon. Ik heb er heel lang gewoond. Het was heel mooi. Maar toen mijn partner en ik besloten om samen te gaan wonen vonden we een huis aan de Plantage." Ook daar woonden zij heerlijk, vanaf het balkon hebben ze vele 3 October optochten gezien. Maar het werd te groot en nu hebben ze een etage op het Rapenburg. Zij hebben het erg naar hun zin en kijken met plezier naar de studenten die bij de eerste lentezon banken en matrassen naar buiten slepen. Alleen zouden er wel meer fietsenrekken mogen zijn.

Het RAP
Paulina heeft altijd veel gedaan in Leiden. Zo was ze actief in het RAP (het Rijnlands Architectuur Platform) waar ze tentoonstellingen organiseerde. Zij vertelt: "Het begon ermee dat ik gevraagd werd mee te helpen met een tentoonstelling over de katholieke architectenfamilie Van der Laan. Het V&D-gebouw is bijvoorbeeld door hen gebouwd. Het werd me bij het voorbereiden van deze expositie pas echt duidelijk wat verzuiling eigenlijk betekent: Van der Laan werkte uitsluitend voor katholieke opdrachtgevers en met katholieke aannemers. Ik groeide op in een geheel protestante omgeving, dus ik had dit nooit meegemaakt. Ik heb veel exposities georganiseerd voor het RAP, de mooiste was over Theo van Doesburg. De opening was druk, de nicht van Nelly van Doesburg was er ook. In de zijruimte hadden we het café Aubette nageschilderd, een café dat Theo van Doesburg ontworpen had. Ook heb ik een expositie over vluchtelingen georganiseerd, 'Met andere ogen'. Daarvoor hebben we buitenlandse kinderen gevraagd hun verhaal te doen. Er hingen panelen met hun verhalen en Abdel Kader Benali heeft de tentoonstelling geopend. Leiden is natuurlijk een stad van vluchtelingen en ik vind dat Leiden heel veel te danken heeft aan vluchtelingen. Ikzelf voelde me ook wel een vluchteling – uit het Noorden. Leiden was voor mij een warm bad en ik heb het hier altijd goed gehad, maar ik heb me zeker moeten invechten".

Vrijwilligerswerk
Paulina doet veel vrijwilligerswerk, ze is van 1984 tot 1985 voorzitter geweest van onze wijkvereniging, ze zit in het bestuur van de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (STIEL) en de commissie Historisch karakter van de stad, een commissie van de Historische Vereniging Oud Leiden. Zij is regent bouwzaken bij het Meermanshof, waar ze de verantwoordelijkheid voor de gebouwen heeft. En ze heeft zeventien jaar in de Welstandscommissie gezeten. Zij zegt: "Er werd lang gewerkt aan de welstandsnotitie en ik werd steeds weer gevraagd te blijven tot het af zou zijn. In het begin was het vrijwilligerswerk, later kreeg je, geloof ik, 35 gulden per vergadering. Die vergaderingen duurden soms van 19.00 tot 23.30. Het was best zwaar, ik kwam dan uit mijn werk uit Amsterdam en had nauwelijks tijd om te eten. Tot afgrijzen van mijn medecommissieleden kocht ik dan een klein hamburgertje bij McDonalds om toch iets te eten. En het was ook wel moeilijk, soms waren mensen heel boos over de besluiten van de commissie. Ik vond het leuk om zo het vak bij te houden want in Amsterdam was ik niet met architectuur bezig."

Mooi
Architectuur is belangrijk voor haar. Ze heeft er een uitgesproken mening over (net als over andere dingen). Ze vertelt: "Ik kijk bij architectuur naar een combinatie van vorm, materiaalkeus, de manier waarop ramen en deuren zijn aangebracht, de verhoudingen. In de stad is het belangrijk hoe een gebouw zich past in de bestaande bouw. Ik hou niet van historisch bouwen, alsof het in een vorige eeuw is gebouwd. Wat ik in Leiden mooi vind is bijvoorbeeld het pand aan de Middelstegracht dat door een kleindochter van Rietveld gebouwd is. De huizen aan het Galgewater, door VVKH Architecten waar vroeger een garage stond, zijn een heel goed voorbeeld van modern bouwen. De voormalige garage aan het Levendaal, van glas en aluminium, is ook een mooi voorbeeld van een eigentijdse inpassing. Er staat ook een fraai woningbouwcomplex aan de Narmstraat. De nieuwe huizen bij de Sterrewacht vind ik minder passend omdat ze naar mijn mening niet de uitstraling van stadswoningen hebben."

Nieuwbouw VVKH Galgewater, fotografie LAFV / RAP Leiden ©

Nog genoeg plannen
Met haar partner en bevriende architecten maakt ze reizen om in andere steden architectuur te gaan bekijken. Ze zegt: "We zoeken altijd naar de modernere architectuur. We hebben bijvoorbeeld het woningbouwproject Karl Marx-hof in Wenen bekeken en Art Deco huizen in Los Angeles. In Australië viel het Opera House gek genoeg tegen, misschien had ik te hoge verwachtingen. Het gebouw van de Loge van de Vrijmetselarij in Sydney was wel een bijzondere

ontdekking!" Ze is vooralsnog niet klaar met haar architectonische verkenningen. •

Sanne Dresmé | Lokaal7a
06 2907 3154
www.lokaal7a.nl

Lokaal7a.nl **druk** | **web** | **divers**

EET- DRINK- EN KUNSTLOKAAL
ANY TIME IS COFFEE TIME
VOORAF EN TOE.NL
071 5126633 / www.voorafentoe.nl

HISTORIE

AMBACHTSLIEDEN EN GELEERDEN BIJ ACADEMISCHE GEBOUWEN BEGIN 17E EEUW

door Corrie van Maris

Leidse geleerden waren in het begin van de 17e eeuw een bron van inkomsten voor schilders en tekenaars, graveurs, drukkers en uitgevers. Zulke ambachtslieden vestigden zich dan ook vaak in de buurt van academische gebouwen. Gravures uit die tijd geven een indruk van de mensen men in het begin van de 17e eeuw in de straten rond academische gebouwen kon aantreffen.

Een serie van vier prenten uit 1610

Rond 1610 verscheen er een serie gravures van het universitair anatomisch theater, de hortus, de bibliotheek en de schermschool. De prenten werden gegraveerd door Willem Isaacz. van Swanenburgh (1580-1612) naar het ontwerp van de schilder Jan Cornelisz. van 't Woudt oftewel Woudanus (ca. 1565-1615), en uitgegeven door de drukker en boekverkoper Andreas Hendrikz Cloucq (ca. 1575-1641). De hortus bevond zich indertijd achter het 'Nieuwe' Academiegebouw op Rapenburg 73. De andere drie instellingen waren gehuisvest in het 'Oude' Academiegebouw (de Faliede Bagijnhof), nu het Bestuursbureau van de universiteit op Rapenburg 70.

De prenten tonen verzamelobjecten in vier categorieën. De prent van de tuin laat planten en dieren zien, de prent van het theater skeletten van dieren en mensen. In de prent van de bibliotheek zijn boeken en portretten te vinden, in combinatie met kaarten en globes. De prent van de schermschool toont een bereden paard in een kamer, waarin slag- en vuurwapens worden bewaard en gebruikt. Op alle prenten is duidelijk zichtbaar waar en in welke ruimte de verschillende verzamel- en studieobjecten te vinden zijn. Ook blijkt hoe de objecten gebruikt en bekeken werden. De bezoekers op de prenten dragen overwegend uniforme kledij en bewegen zich in groepjes door de ruimte. In de tuin en het theater zie je enkele vrouwen in gezelschap van een man.

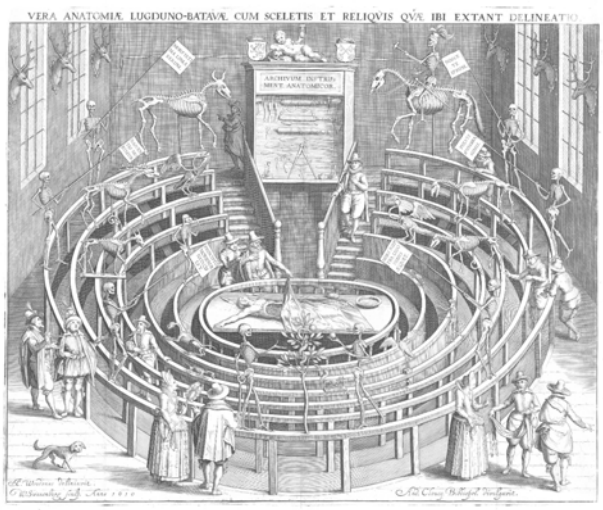

Anatomisch Theater 1610, gravure W. van Swanenburgh naar J.C. Woudanus, uitgave A. Cloucq, Coll. Rijksmuseum Amsterdam.

Ambachtslieden rond het Academiegebouw

De vier gravures waren winstgevende handelsproducten waar meerdere handwerkslieden uit de stad een graantje van mee pikten. Ontwerper, graveur en uitgever van de prentserie van 1610 waren bijvoorbeeld voor de kwaliteit van hun prenten afhankelijk van ambachtslieden als koperslagers, instrumentmakers, schoonschrijvers of apothekers die papier en grondstoffen voor de inkt leverden.

De uitgever droeg de financiële risico's en had baat bij een betrekkelijk zekere afzetmarkt, in dit geval die van geleerde burgers rondom het Academiegebouw en de Pieterskerk. Zowel de uitgever als de ontwerper van de prentenserie werkten en woonden dan ook dichtbij de academische gebouwen op het Rapenburg. Woudanus woonde in de Lokhorststeeg tegenover de Latijnse School, een vooropleiding van de universiteit. De boekenwinkel van Cloucq heette 'In den gekroonde engel' en bevond zich in de Houtstraat, achter het tegenwoordige Museum van Oudheden.

De prenten zijn nadrukkelijk voorzien van het 'visitekaartje' van uitgever en ontwerper, in de vorm van hun signatuur in grote zwierige letters. In een bijschrift in het Latijn, Frans en Duits, behorend bij een exemplaar van de hortusprent, licht Cloucq beknopt toe wat er in de

tuin te zien is. Tot slot vermeldt hij dat zijn winkel onder het uithangbord met de gekroonde engel te vinden is. Wie langs het Rapenburg liep kon dit bord ongetwijfeld duidelijk waarnemen. Ook Woudanus, onder andere portretschilder, kon door de gunstige locatie van zijn woonhuis gemakkelijk kopers en opdrachtgevers verleiden tot een bezoek aan zijn atelier. Wandelaars die vanaf het Rapenburg kwamen konden langs de route via de Lokhorststeeg snel de Pieterskerk, Breestraat of markt bereiken.

De academische samenleving getypeerd in 1609

Woudanus en Cloucq hadden al vóór 1610 andere prenten op de markt gebracht die een aantrekkelijke aanschaf konden zijn voor geleerden, de burgerij en reizigers. In 1609 verschijnt bij Cloucq een gebundelde verzameling van circa drieëndertig gravures door Willem van Swanenburgh met de portretten van geleerde auteurs getiteld 'Icones ad vivum delineatae et expressae vivorum clariorum qui praecipue scriptis Academia Lugduno Batavam illustrarunt'. De verzameling geeft zoals gezegd een indruk van de mannen die in het begin van de 17e eeuw in de straten rond de universiteit paradeerden en wier geschriften in de bibliotheek te vinden waren. Hun portretten konden naar wens gebundeld en ingebonden of los worden verkocht. Ze konden aan relaties worden geschonken, in vriendenalbums worden geplakt of opgehangen. Eigenlijk waren het verzamelobjecten die als een bron van informatie fungeerden.

In hetzelfde jaar als de Icones uitkwam gaf Jacob Marcus, eveneens wonend in de in de Lokhorststeeg, een gravure uit van het anatomisch theater naar ontwerp van Woudanus. Deze betrekkelijk grote prent is gegraveerd door Bartholomeus Dolendo en heeft een uitbundig, volks karakter. In tegenstelling tot de prent van het theater uit 1610 wordt de hele ruimte bezet door toeschouwers met expressieve gezichtsuitdrukkingen. Ze dragen gevarieerde kledij en hoofddeksels. Vrouwen zijn op de prent afwezig. Rechts op de voorgrond staat een figuur met tulband. Aan de bovenzijde van de prent is een langgerekt panorama van de stad Leiden te zien.

Doelgroepen

De gezichten op de prent van het theater uit 1609 zijn in meerdere opzichten vergelijkbaar met de geleerden op de Icones, maar waar deze voornamelijk auteurs tonen, voorzien van naam en toenaam, toont de prent van het Anatomisch theater uit 1609 ons een anoniem gezelschap tijdens een publieke sectie in universitaire en stedelijke context. De weergave van de bezoekers verschilt van die op de prent uit 1610. Op deze prent zijn er maar weinig bezoekers te zien, ze verplaatsen zich welgemanierd in twee- en drietallen door de ruimte die op een plattegrond lijkt, geordend in hoofd- en zijwegen en ingedeeld in vierkanten en cirkels.

De verschillen maken aannemelijk dat Woudanus met zijn ontwerpen uit 1609 en 1610 verschillende doelgroepen heeft willen aanspreken. De prent uit 1609 toont een divers en groot gezelschap van stadsburgers

Anatomisch Theater 1609, gravure B. Dolendo naar J.C. Woudanus, uitgave J. Marcus, Coll. Rijksmuseum Amsterdam

op een specifieke locatie tijdens een openbare sectie. De doelgroep van deze prent bestond waarschijnlijk voornamelijk uit kopers die geïnteresseerd waren in de anatomie van het menselijk lichaam. De prentenserie van 1610 toont een select en uniform gezelschap op twee verschillende locaties met uiteenlopende verzamelingen ingedeeld in vier categorieën. De doelgroep van de serie zal hebben bestaan uit kopers met een brede interesse voor verzamelobjecten uit verschillende categorieën en uit burgers die zelf ook verzamelden.

Door de verschillen in voorstelling, formaat en omvang van de series konden verschillende doelgroepen worden bediend. Hierdoor werd de kans op financiële winst vergroot. Tot op de dag van vandaag zijn de beschreven prenten de vroegste voorstellingen van stedelingen en bezienswaardigheden. Prenten die gemaakt en verhandeld werden door ambachtslieden rond het Rapenburg. •

STADSLOKAAL
BURGERZAKEN
Lunch Diner Borrel
Stadslokaal Burgerzaken
Breestraat 123 Leiden tel 071 5661122 fax 071 5125771
www.stadslokaalburgerzaken.nl

EkoPlaza
de biologische supermarkt van Nederland
Voor smakelijke biologische producten bent u bij ons aan het juiste adres!
Breestraat 127, Leiden
Volg ons op:
www.ekoplaza.nl

INITIATIEF

PRACTICUM MUSICAE CONCERTEN IN DE LOKHORSTKERK

door Marjolijn Pouw

Elke laatste donderdag van de maand worden in de Lokhorstkerk in de Pieterskerkstraat van 17.00 tot 18.00 uur Practicum Musicae concerten gehouden onder auspiciën van de Leidse *Academy of Creative and Performing Arts* (ACPA), het onderzoeksinstituut van de Faculteit der Geesteswetenschappen en de Haagse Hogeschool der Kunsten. Muzikaal getalenteerde Leidse studenten kunnen in het kader van Practicum Musicae naast hun academisch opleiding een gedeeltelijke muziekopleiding volgen, waarbij ze de minor ruimte van hun academische studie invullen met lessen aan het Conservatorium in Den Haag. In de Lokhorstkerk kunnen ze podiumervaring opdoen. Ze spelen een of twee stukken van een geliefde componist, waarbij ze zich kunnen laten begeleiden door een van hun medestudenten. De gratis concerten zijn geliefd bij het Leidse publiek. De kerk zit doorgaans vol.

Lokhorstkerk

De Lokhorstkerk staat in het oudste deel van Leiden, vlakbij de Pieterskerk waar de Graven van Holland in de 13e eeuw hun Gravenhof lieten bouwen en het Gravensteen, dat voor de rechtspraak gebruikt werd. Het is een plaats met een rijke historie: Floris de Vijfde werd er geboren (1245) en Karel de Vijfde logeerde er ooit. Het Gravenhof raakte in verval, in het midden van de 16e eeuw werd het verkocht aan de familie van Lokhorst en ging het Huis Lokhorst heten. De slotgracht werd gedempt, waarna het terrein aan het einde van de 16e eeuw in kavels te koop werd aangeboden. In 1613 kocht De Waterlandse Doopsgezinde Gemeente zo'n kavel. Deze Gemeente kocht er nog een aangrenzend huis met bijbehorend erf bij en de hoeveelheid grond maakte de bouw van een kerk mogelijk. De stad gaf toestemming en de kerk werd gebouwd.

Nu staat er "Lokhorstkerk" boven de kerkdeur, naar de vroegere eigenaar van het terrein, maar toen moest het een van de straat af onzichtbare schuilkerk zijn. Ten tijde van de Republiek waren de Doopsgezinden geen erkende, maar gedoogde kerkgemeenschap--net als de Joden en de Katholieken overigens. De Doopsgezinden mochten hun geloof dus niet openlijk belijden, wat betekende dat de kerk achter de rooilijn en achter de huizen moest worden gebouwd. Tegenwoordig gaat de kerk schuil achter een in 1823 gebouwde voorgevel en kosterswoning. Ooit was daar het Frans café, zoals het in de 18e eeuw werd genoemd.

Pieterskerkhof 1905 Gemeenteschool met rechts de Pieterskerkstraat en een deel van de voorgevel van de Lokhorstkerk, foto Van der Stok

De kerk heeft een bijzonder elegant 18e-eeuws rococo orgel. Het is in 1774 door de Leidse orgelbouwer Johannes Mitterreither gebouwd en in 1807 door Lambertus van Dam met een tweede klavier uitgebreid. Het houtsnijwerk is van de beeldhouwer Schadé. Je treft zo'n orgel nergens anders aan in de Leidse regio; het is een genoegen om erop te spelen. Mij heeft het in 2000 tot mijn orgellessen gebracht toen ik het voor het eerst na zijn geslaagde restauratie hoorde.

Het Gravenhof had een tuin, waarin Floris de Vijfde als kind misschien nog boompje verwisselen heeft gespeeld. Een stukje tuin is er nog steeds, in een van de oude muren is nog een deel te zien van de oorspronkelijke middeleeuwse muur die er was. Het is een mooie, intieme ruimte, omsloten door de huizen van het Gerecht. Vanwege de erfgoedwaarde heeft de gemeente Leiden bepaald dat deze tuin onbebouwd moet blijven en dat er niet in gegraven mag worden.

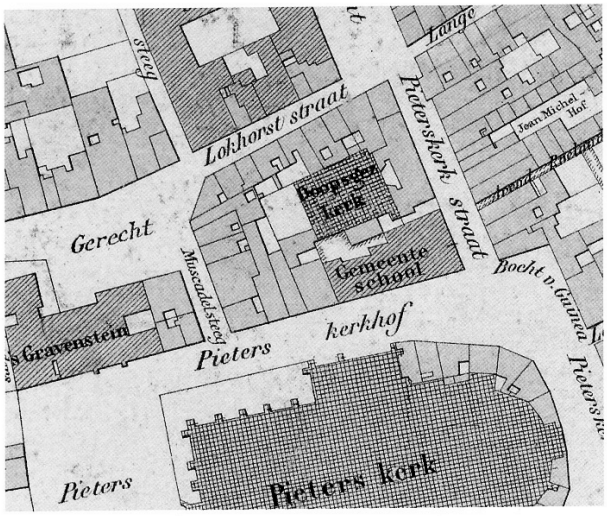

▲ *H.L.A. van Campen, detail Kaart der Gemeente Leiden, 1899: uitsnede blad 12 met daarop aangegeven 'Doopsgez kerk'* COLLECTIE STEEGH/TEUNISSEN

In de 19e eeuw is de kerk ingrijpend verbouwd. Het plaatsje achter de woning en de ruimte tussen voorportaal en kerk werden overdekt, zodat er een ruime ingang met portaal ontstond. Het orgel aan de tuinkant werd in 1860 naar de zijwand verplaatst, waarna er aan de tuinkant mooie, grote ramen gemaakt konden worden die de kerk een stuk lichter maakten. Er kwamen vloergoten voor de verwarming, gietijzeren zuilen voor de

ondersteuning en prachtige, neogotische ramen aan de tuinkant. In 1906 kwam er gasverlichting door Jugendstil gaslichtkronen. De kerk wordt door een Samenwerkingsverband van Doopsgezinden en Remonstranten nog elke zondag voor hun diensten gebruikt.

Organisator Barend Kraal
Barend Kraal, lid van het Samenwerkingsverband van Doopsgezinden en Remonstranten, is al jaren nauw betrokken bij de organisatie van de Practicum Musicae concerten. Hij kent onze wijk op zijn duimpje, hij woonde ooit in de Kaiserstraat, in het oude melkwinkeltje naast Café l'Espérance. Met Jacques van Cruijsen, Joop Gerritsen en Tjeerd van Rij hoorde hij tot de oprichters van onze wijkvereniging en zat hij jarenlang in het bestuur. Barend: "De universiteit wilde toen een torenhoge kolos bouwen op het Witte Singel - Doelenterrein. We zijn daar met succes tegen in verzet gekomen. Er is in de verhouding universiteit en burgerij nog niet echt veel veranderd, getuige de commotie over het Doelenterrein".

Concerten
Barend Kraal: "De Practicum Musicae Concerten werden vroeger gehouden in de tuinzaal van de het oude UB-gebouw aan het Rapenburg. Dat was een erg mooie ruimte met uitzicht op de binnentuin. De akoestiek was goed en het was een feest om jonge muzikanten te horen en hun muziek te zien uitvoeren maar ze konden er niet blijven. Bij de restauratie van het Academiegebouw begin 2000 was het bureau van de universiteit naar de Stationsweg verhuisd. Na de restauratie ging het terug naar de binnenstad, en wel naar de het oude UB-gebouw. Daar was toen natuurlijk geen plaats meer voor de maandelijkse namiddagconcerten. Dat vonden we erg jammer, maar een oplossing deed zich al gauw voor.
Gedurende de restauratie van het Academiegebouw waren academische plechtigheden zoals promoties en oraties naar de Lokhorstkerk verplaatst en we hadden gezien hoe goed de kerk zich ervoor leende. Ik bedacht dat hij ook voor deze concerten geschikt zou zijn en vroeg ons kerkbestuur of die in het vervolg in de kerk mochten plaatsvinden. De kerk werd vaker voor muzikale activiteiten gebruikt en heeft een mooie akoestiek, maar er moet natuurlijk wel voor betaald worden; een kerk gaat nou eenmaal niet open zonder koster, je moet hem warm stoken en na afloop moet alles weer opgeruimd en schoongemaakt worden. Ik wist dat de kerk toch al elke donderdagavond door het Ekklesia zangkoor voor repetities werd gebruikt en heb mezelf toen maar als vrijwillige hulpkoster voor de donderdagmiddag aangemeld. Ik stelde een samenwerking met gesloten beurzen voor: eenmaal per maand zou Practicum Musicae de kerk om niet voor hun middagconcert mogen gebruiken en als tegengebaar zouden een of meer PM-studenten eenmaal per maand een zondagsdienst met een extra muzikale bijdrage komen opluisteren, eveneens zonder kosten. Deze samenwerking verloopt nu al acht jaar heel soepel en tot groot wederzijds genoegen. Sinds 2016 is Caroline Cartens (ACPA) de Practicum Musicae-coördinator, ten tijde van de oude UB was dat Rosalien van der Poel. *

*Lees meer over Barends muzikale passie in de Hart van de Stadkrant 137, april 2013, te downloaden van onze website: www.palleiden.nl. •

INITIATIEF

VOORJAARS- EN ZOMERPROGRAMMA LOKHORSTKERK

door Barend Kraal

Aanloop Practicum Musicae concert, © Practicum Musicae

Woensdag 10 april van 20.00 tot 22.00 uur: toneel-vertelvoorstelling "Zit er nog rek in?" Vragen van alle tijden, rekkelijk en precies - toen en straks.
Het beroemde conflict zo'n 400 jaar geleden tussen de Leidse theologen Arminius en Gomarus ging destijds over de vraag: heeft God alles in ons leven voorbeschikt (predestinatie) of heeft de mens zelf nog invloed op zijn leven? Maar ook nu worstelen wij met de vraag in hoeverre wij over een vrije wil beschikken. Of in hoeverre wij het resultaat zijn van toeval, milieu of genen?
Aanhangers van Arminius waren 'rekkelijk', die van Gomarus 'precies'. Wat betekent rekkelijk anno 2019 in een tijd van toenemende polarisatie? Hoe kun je enerzijds sterk afwijkende opvattingen accepteren en waarderen, anderzijds opkomen voor waarden die jij essentieel acht voor een menselijke samenleving? Staat rekkelijkheid gelijk aan tolerantie? Wat heb je als rekkelijke, als vrijzinnige, naast de dialoog verder nog aan repertoire?
Een vertelvoorstelling door Marijke Broekhuijsen en drie muzikanten die rekkelijke, actuele vragen en dilemma's in deze tijd verkennen. Met verhalen, geschiedenis en muziek. Een gezamenlijke verkenning waarin de verteller haar zorgen, reflecties en ook plezier met de aanwezigen deelt.

Vrijdag 19 april 19.30-20.30 uur: Goede Vrijdag-vespers met muziek uit renaissance en barok
De bedoeling van deze samenkomst is om het publiek door middel van passiemuziek in een liturgische omlijsting de bijbelgebeurtenissen van Goede Vrijdag te

laten mee beleven. De vespers wordt geleid door ds. Sonja van der Meulen. De musici studeren aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Hun ensemble, een blokfluitconsort met zangers, brengt o.a. muziek van de 16e-eeuwse componist Thomas Luis de Victoria en enkele voor deze bezetting gearrangeerde hoogtepunten uit de Mattheüs passie van J.S. Bach.

Donderdag 25 april, 23 mei en 27 juni 17.00 -- 18.00 uur: Practicum Musicae-verrassingsconcerten
Gedetailleerder programma-informatie is te vinden op: www.doreleiden.nl. Daar worden ook de concerten aangekondigd van andere kamermuziekgezelschappen en kamerkoren die de Lokhorstkerk voor hun optreden gebruiken.

Vrijdag 17 mei 15:00 -- 17:00 uur: Het leven van de doopsgezinde dominee Joost Halbertsma (lezing)
Alpita de Jong bespreekt haar recente biografie van Joost Halbertsma, met de ondertitel 'Triomfen en tragedies van een uitmiddelpuntig man'. Behalve doopsgezind dominee in Deventer was deze Joost ook pamflettist, politiek bevlogen mens en verzamelaar van oudheden en zeldzaamheden. Hij was een internationaal gerespecteerd taalgeleerde en bovenal een scherpzinnig observator van zijn tijdgenoten. Zijn leven en werk vormen een bijzonder veelzijdig en creatief commentaar op de negentiende eeuw.

NB: alle activiteiten zijn gratis toegankelijk, een vrijwillige bijdrage wordt gewaardeerd. •

STADSONTWIKKELING

SINGELPARK JAN VAN HOUTKADE

door Marjolijn Pouw

Achtergrond
In de Hart van de Stadkrant 154 (december 2018) berichtten we dat het bestuur van PAL Leiden in januari een bijeenkomst zou beleggen met bewoners van de Jan van Houtkade, Sint Jacobsgracht, de Vrienden van het Singelpark en de winkeliersvereniging van de Doezastraat. Het doel is om een door de omgeving gedragen plan te maken voor de Jan van Houtkade, het ontbrekende deel van het Singelpark. Op 23 januari bespraken rond de 23 mensen in café-restaurant Babbels de mogelijkheden. Een aantal van hen maakt intussen deel uit van de daar opgerichte werkgroep Singelpark Jan van Houtkade, onder auspiciën van PAL Leiden. De werkgroep gaat de wensen van de omgeving inventariseren en komt met schetsontwerpen. Na toetsing worden deze de gemeente aangeboden. De werkwijze is dezelfde als bij de ontwikkeling van het Plein aan de Garenmarkt. De gemeente en de Vrienden van het Singelpark zijn bij de besprekingen betrokken.

Bijeenkomst Singelpark Jan van Houtkade presentatie Gertjan Bots, foto Aart Martin de Jong

Initiatief bewoners
Initiatiefnemer en bewoner Gertjan Bots liet zien hoe mooi de Jan van Houtkade ooit was, met zijn beide kruittorentjes, molen de Oranjeboom op de kop van de Korevaarstraat, de verbinding met de Sint Jacobsgracht en de oude stadspoort op de Koepoortsbrug. Hij wees op de gemeentelijke plannen om in de komende periode parkeerbeleid te bepalen voor de hele stad. Ook voor onze buurt zal dat gevolgen hebben. Vervolgens ging hij in op de betrokkenheid van PAL Leiden en de Vrienden van het Singelpark. De werkwijze is geënt op de ontwikkeling van het plan voor de herinrichting van het Plein aan de Garenmarkt, na de bouw van de parkeergarage.
In 2020 wordt deze opgeleverd, waarna de ovale rotonde bij de Jan van Houtbrug wordt ingevuld en de Koepoortsbrug wordt aangepakt. De gemeente heeft voor het ontbrekende deel van het Singelpark op de Jan van Houtkade nog geen concrete plannen. Wij komen met een voorstel.

Leidse Structuurvisie
Piet Breebaart, betrokken bij de Vrienden van het Singelpark, schetste de stand van zaken. In de Leidse Structuurvisie is groen prominent verankerd. De Vrienden van het Singelpark hebben bij de bepaling van hun prioriteiten voor de huidige collegeperiode de Jan van Houtkade als onderdeel van het park bovenaan gezet. De kade is de minst groene en verkeersintensiefste schakel in het Singelpark. De gemeente heeft onlangs aangegeven dat het aantal parkeerplaatsen op de kade niet minder kan worden, maar dat ter compensatie een deel van het Singelpark op de Zoeterwoudse Singel aan de overkant van de Jan van Houtkade aangelegd zou kunnen worden. Dat is niet wat de Vrienden van het Singelpark voor ogen hebben. De parkeernood kan ook anders gelenigd worden. Op de Jan van Houtkade zou je bijvoorbeeld aan de huizenkant schuin parkeren kunnen invoeren en aan de waterkant de parkeerplaatsen weghalen. Dan heb je ruimte voor een dubbele bomenrij of groen langs het water zonder verlies van parkeerplaatsen. Je kunt je ook afvragen of iedere stadsbezoeker op de kade moet kunnen parkeren. Je zou

dat alleen aan bewoners en hun bezoekers kunnen toestaan. Stadbezoekers kun je naar de Garenmarktgarage verwijzen. De realisatie van deze garage zou een gunstig effect moeten hebben op de Jan van Houtkade.

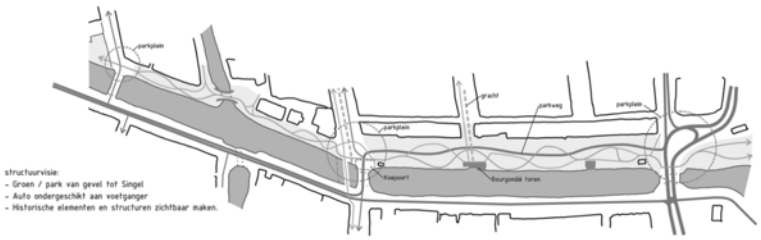

Impressie Jan van Houtkpark, ©Vrienden van het Singelpark

Het is de vraag in hoeverre het nieuwe college zulke gedachten omarmt. De wethouder duurzame verstedelijking mag dan van Groen Links zijn, dat is geen garantie voor winst op het groene vlak. Genoeg redenen dus voor de Vrienden om met de bewoners samen te werken en de gemeente een breed gedragen plan voor te leggen. Bij het ontwerp voor het Plein aan de Garenmarkt heeft dat ook goed gewerkt.

De eerste gedachten

Bewoners kwamen met vragen en zetten hun dromen op de flappen. De historie van de kade kwam aan bod, de functie van de oude stadswal met zijn beide kruittorens—alleen de toren Oostenrijk staat nog overeind. Wat zou je met de fundamenten van de toren Bourgondië kunnen doen; de toren herbouwen? De oude stadsmuur aangeven door een brede haag langs het water? Een wandelpad maken? Nieuwe meidoorns aan de huizenkant planten, of aan beide zijden in de weg opgenomen fietspaden aanleggen en een 30 km zone instellen, zoals op de Witte Singel? Alle opmerkingen worden meegenomen door de werkgroep.

Werkgroep Singelpark

Intussen is er een werkgroep gevormd geheten Singelpark Jan van Houtkade. Deze heeft in haar eerste bespreking ideeën geformuleerd voor schetsontwerpen, die met hulp van de Vrienden van het Singelpark worden omgezet in ontwerpen. Begin juli worden ze de wethouder aangeboden. De gemeente is gevraagd om mee te werken aan een definitief ontwerp. Het uiteindelijke plan kan eind 2019 naar de gemeente voor verdere besluitvorming. Na de opening van de Parkeergarage Garenmarkt in 2020 kan het plan worden uitgevoerd. De Singelparkpoort staat al op de Jan van Houtkade. Thema's waar de werkgroep zich over buigt zijn: groen en inrichting; wonen en winkelen in de omgeving; parkeren (inclusief bezoekers van bewoners en stadsbezoekers); verkeer, inclusief openbaar vervoer, fietsers en bromfietsers; verblijfsruimte in het park. De ontwikkelingen zijn te vinden op de website: www.palleiden.nl. •

STADSONTWIKKELING

DOELENCOMPLEX

door Giny Schoemaker en Theresa Steeman

Woensdag 13 maart was de laatste bijeenkomst van de klankbordgroep Humanities Campus waarin de gemeente het stedenbouwkundig plan voor het Doelenterrein heeft gepresenteerd. Het plan dus waarin wij, bewoners, van de kaart zijn geveegd! Voor deze bijeenkomst hebben verschillende van onze overburen op de Doelengracht wederom geen officiële uitnodiging ontvangen. Wij hebben uiteraard de uitnodiging naar hen doorgestuurd.

Doelengracht bij de Groenhazengracht begin 20e eeuw, fotograaf onbekend

Nadat het stedenbouwkundig plan door het College van B&W goedgekeurd is, ligt het zes weken ter visie in het stadhuis. In die periode kan men zijn zienswijze indienen. Als de gemeenteraad een besluit over het plan heeft genomen, dan kunnen we daar ook nog tegen in beroep gaan. Duidelijk zal zijn dat wij van alle rechtsmiddelen die ons ten dienste staan gebruik zullen maken.

Hoewel in november was toegezegd dat de wethouder met een vierde alternatieve woonlocatie voor ons zou komen, is het de afgelopen maanden oorverdovend stil geweest aan gene zijde…Zou hij ons vergeten zijn? Niet handig, want zonder een andere woonlocatie voor ons kan het gepresenteerde voorkeursplan A toch niet gerealiseerd worden?

Verder is er de afgelopen tijd in de media aandacht besteed aan onze precaire, benarde en netelige positie; wij hebben namelijk in november een rondleiding over het Doelenterrein gegeven aan een aantal raadsleden. Hierbij was een journalist van het Leidsch Dagblad aanwezig. Naar aanleiding van zijn artikel heeft Frits van Oosten ons een hart onder de riem gestoken met zijn heldere ingezonden brief in het Leidsch Dagblad van 24 november, getiteld: De universitaire campus bestaat al. Hierin noemt hij de nieuwe Humanities Campus een onzalig plan en geeft hij aan dat de hele Pieterswijk in feite al een prachtige campus is. En dat juist de vermenging van alle functies, het samenleven van verschillende bewoners, studenten en bezoekers, ook van verre, deze campus zo bijzonder en prachtig maakt. •

DIEREN

BEEST GEWEEST I

door José Plevier

Je loopt er jaren aan voorbij zonder dat het je opvalt: een sculptuur, gevelsteen of andere decoratie met de afbeelding van een dier. De talloze leeuwen met een Leids wapenschild in de klauwen laten we voorlopig buiten beschouwing.

Pieterskerkgracht 8, foto Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (STIEL)

Pieterskerkgracht 8

Op twee gekoppelde gevelstenen zijn in sgraffito-techniek koeien afgebeeld. Links een boer met zijn vee in de stal of het voorportaal van de slachterij. De koeien wachten rustig tot zij aan de beurt zijn voor de slacht. Zoals Jan Luyken in zijn geïllustreerde bundel Spiegel van het Menselyk Bedryf (1694) onder het kopje De Vleeshouwer schreef: "*Het beest treedt in zijn mackers bloed, / en weet van schricken noch van mijde, [….] al sterft zijn naaste aan zijn zijde".*

Rechts een scène uit het slagersbedrijf: een opgehangen karkas, schalen voor het opvangen van bloed, een ham aan een balk en de slager die een rund aan het uitbenen is. Daaronder is in sierlijke letters gegraveerd: P.J.W. van der HART. P. van der Hart opende hier in 1889 zijn slachterij.
Behalve de gevelsteen herinneren ook de dubbele deuren nog aan het slagerijverleden: ze hebben elk een fijn gedetailleerde runderkop als deurknop.

Runderkop als deurknop op Pieterskerkgracht 8, foto Sarah Hart

Breestraat 65

Slager E. Noack liet rond 1905 voor zijn 'Handel in Fijne Vleeschwaren' aan Breestraat 65 de gevel van decoraties voorzien. In de topgevel zijn de boeren en vleeshouwers als kinderen voorgesteld. Links wordt een varken gewogen en verhandeld, rechts zijn de kleinen bezig met het leeghalen van het opgehangen karkas. Er zijn ook al worsten gereed. De gevelversieringen verdwenen in 1934 achter een verflaag. Pas in 1996 is de gevel gerestaureerd en zijn de sgraffito-decoraties weer hersteld in de oorspronkelijke kleuren.
De foto is genomen in 1999, toen de restauratie net voltooid was. Helaas verkeren de slagerijscènes momenteel in zeer slechte staat terwijl de Art Nouveau "zweepslaglijnen" en florale motieven op de eerste en tweede verdieping nog wel intact zijn. •

Breestraat 65, foto IJ.Th. Heins (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

DIEREN

BEEST GEWEEST II

door José Plevier

De duiven van Rapenburg 94

Rapenburg 94 wordt gerestaureerd. Op de Open Monumentendag in 2018 was het pand te bezichtigen. Sarah Hart fotografeerde er dit in de tuinmuur gemetselde opschrift.

Opschrift in de tuinmuur van Rapenburg 94, foto Sarah Hart

DOE ● GOD ● TOT ● BODEN ● DUIVEN ● SCHIKTE
ONTZET ● VOOR ● LEYDENS ● STAD ● AANBLIKTE

Vrij vertaald staat er:
Toen God duiven als boodschappers zond
Kwam het ontzet van de stad Leiden in zicht

Hoe het opschrift aan de tuinzijde terecht is gekomen hebben we niet kunnen achterhalen. Het zou kunnen dat

deze gevelsteen aanvankelijk aan de straatkant zat. In 1818 is hij waarschijnlijk vervangen door de grotere steen met wapenschild die er nog steeds zit. Daarop is hetzelfde opschrift te lezen, met de toevoeging "Vernieuwd in 1818".
In de Hart van de Stadkrant 151 (december 2017) schreef José Plevier al dat het huis in de tijd van Leidens ontzet door Willem Corneliszoon (1542 – 1616) werd bewoond, organist en luitspeler van de Pieterskerk. Hieronder de betreffende passage.

Woonhuis Willem Corneliszoon Rapenburg 94
In dit pand woonde Willem Corneliszoon (1542 -1616), organist en luitspeler in de Pieterskerk. Voor zijn genoegen hield hij duiven. Tijdens het Spaanse beleg in 1574 was communicatie met de buitenwereld niet mogelijk en daarom smokkelde Willem een aantal duiven de stad uit, naar Delft. Van daaruit vlogen de duiven terug met berichten voor de Leidse Vroedschap. Zo ontving men op 28 september 1574 een brief van geuzenleider Lodewijk van Boisot met informatie over de aanstaande inundatie.

Rapenburg 94, foto Sarah Hart

Zonder de duivenpost zou men niet geweten hebben dat de redding nabij was en had Leiden zich wellicht overgegeven. Vier jaar na het Ontzet verleende Jan van Hout namens de stad aan Willem Corneliszoon het recht om zich 'Van Duyvenbode' te noemen en hij mocht tevens een familiewapen voeren. Met duiven erop natuurlijk. De duivenpostbriefjes waren te zien in De Lakenhal. Hopelijk zijn ze daar ook na de verbouwing van het museum nog te bewonderen. De opgezette duiven hebben nog jaren de Leidse burgemeesterskamer gesierd maar hebben de tand des tijds niet doorstaan. •

INITIATIEF

REMBRANDT IN LEIDEN

door Carla van der Poel

Dertien jaar geleden, ter gelegenheid van de herdenking van het geboortejaar van Rembrandt, was er een fraaie tentoonstelling in de Lakenhal onder de beeldende titel 'In Leiden zag Rembrandt het licht'. In het huidige Rembrandtjaar zijn we tot nog toe karig bedeeld.

Aanduiding van het Rembrandtpark op de Haagweg, foto Sarah Hart

Het borstbeeld van Rembrandt kijkt nog steeds op de hoek van de Witte Singel en het Haagplein weg van de wijk waar hij is geboren en de aan hem gewijde gedenksteen blijkt volgens medewerkers van Erfgoed Leiden niet op de juiste plek in de Weddesteeg te zijn aangebracht. Recent archeologisch onderzoek wees uit dat zijn geboortehuis zich meer dwars op de steeg richting Rembrandtpark zou hebben bevonden; daar staan nu geen huizen meer.
Wat hebben we in onze wijk wél: een 'aan de schilder gewijde 'etalage' in de Latijnse school, sinds kort, in het kader van het Singelpark, een officiële aanduiding van het Rembrandtpark, het charmante bloemenpalet links van de blijvend ivoorwitte Weddebrug aan het Galgewater (= de Rijn), met daarnaast een modern standbeeld van de jonge schilder en Young Rembrandtstudio aan de Langebrug nr. 89. Vanuit het perspectief van Rembrandts leermeester Jacob van Swanenburgh krijgt de bezoeker in een korte videopresentatie op een, helaas, naïeve wijze een blik op het leven en werk van de schilder in Leiden. Het is beter dan niets, zal men gedacht hebben. De Lakenhal, ten slotte, zal in november een tentoonstelling wijden aan misschien wel de beste schilder ooit die bij, of in de Weddesteeg het licht zag.
N.B. Bij het ter perse gaan van deze krant werd duidelijk dat er op zaterdag 14 en zondag 15 juli a.s. een 17e-eeuws Rembrandtfestival plaatsvindt op de Pieterskerkhof. Laten we hopen dat dat niet gepaard gaat met teveel 21e eeuwse horeca. •

INITIATIEF

TUINTJE ACHTER DE GEKROONDE LIEFDESPOORT

door Els Olden

Het gaat zijn tweede jaar in, het gemeenschappelijke tuintje achter de Gekroonde Liefdepoort aan de Langebrug. Wie door die poort gaat en het schilderachtige hofje rechts laat liggen, stuit op een muur, met grappige opschriften als "Maak van een mug een vlinder", "Growing with love" en "Mag ik je krokussen?" Voor die muur ligt 'de gekroonde-liefdetuin' die over een

poosje weer courgettes, tomaten, pompoenen en sla zal opleveren voor alle omwonenden die aan dit project meedoen.

Zo'n tuintje verbroedert

Het gaat om een initiatief van Dominique en Lauri, twee nog jonge bewoonsters van appartementen in de voormalige Bank van Lening. Dit eeuwenoude gebouw behoort, met een aantal nieuwbouwflats, tot een en hetzelfde wooncomplex. Dominique en Lauri maakten met zijn tweeën van een stukje gemeentegrond dat vol onkruid stond, een tuintje waar met hen nu zo'n twaalf buurtgenoten hun energie in steken. "Zoiets verbroedert," zegt Dominique en ze vertelt enthousiast over het oogstfeest van vorig jaar september, waarvoor iedereen een - bij voorkeur met ingrediënten uit de tuin bereid - gerecht meebracht. "De opkomst was geweldig en het was zo gezellig met drankjes en lichtjes … Dat feest houden we er zeker in!"

De Gekroonde Liefdetuin in afwachting van het voorjaar, foto Sarah Hart

De spreuken op de muur wisselen. Dominique wil ze aanpassen aan de seizoenen dus het is best mogelijk dat er nu al andere op de witte muur staan. Op de nog winterse dag waarop wij het tuintje voor het eerst bekijken ligt het er nog kaal bij. In de van gerecycled hout gemaakte bakken is nog niets te zien, maar de spaden staan al wel klaar tegen de muur, in gezelschap van één wit, kennelijk weerbestendig stoeltje als een uitnodiging om er vast even te gaan zitten. Wat het stukje grond dit jaar allemaal gaat opleveren is nog niet helemaal duidelijk. "Zeker weer alles wat we vorig jaar verbouwden, maar ik wil er graag ook kruiden in, vooral geneeskrachtige," zegt Dominique.

Bij een tweede bezoek, een maand later, ziet de tuin er al heel anders uit. De hoveniers hebben kennelijk dankbaar gebruik gemaakt van de fantastische weersomstandigheden in de tweede helft van februari. De grond is omgespit, de bedden liggen klaar om te worden ingezaaid. Een paar bloeiende vetplantjes zorgen voor een vrolijke noot en aan de zijkant vangen een vlinderplant en een artisjok de lentezonnestralen op. Of die het zullen redden, zo lang voor de ijsheiligen? Mogelijk wel, want het tuintje ligt aardig beschut. Dominique vertelt dat ze bij de rechterbak een creatieve kruidentuin gaan realiseren met onder andere valeriaan, St Janskruid en kamille. En ook zal er knoflook worden verbouwd. Er komt een zitplekje en er wordt druk gezocht naar een regenton, "want dat is wel handig als we weer zo'n droge zomer krijgen als vorig jaar."

Op die zomer verheugt Dominique zich nu al. Want wat ze echt leuk vindt zijn de positieve reacties van de vele passanten – Leidenaars en toeristen – die door de Gekroonde Liefdepoort en de nauwe stenen gang daarachter opeens in een zonnige oase staan. Ze wandelen langs het grasveld dat voor de nieuwbouwwoningen ligt in de richting van het Pieter Gerritsz Speckhofje waar ze doorheen moeten om bij de Pieterskerk te komen. En dan blijven ze wijzend en lachend staan voor de perenbomen bij de tuin met zijn vrolijke stokrozen en grappige spreuken. Er worden foto's en selfies gemaakt, soms laten bruidsparen zich daar fotograferen. Dominique kan er vanuit haar huis van genieten en dat doet ze ook. •

Breestraat 133
2311 CM Leiden
T. 071 512 22 13
www.lookoptiek.nl

HET MOOISTE GEBOUW, SAMBAL EN HET BERKENDAALSTRAATJE

door Hans Heestermans

Het mooiste gebouw van Leiden is volgens Rudy Kousbroek de Marekerk, de eerste kerk die ook als protestantse kerk gebouwd is. "Op 17 januari 1795 is er zelfs de Republiek uitgeroepen. De koepel is niet van steen, zoals in Italië, maar van hout. Aan de binnenzijde zit op het hoogste punt een prachtige wijzerplaat, helaas niet meer aangesloten op het uurwerk erboven…Het op één na mooiste gebouw is dan de Bibliotheca Thysiana, en daarna de Lakenhal. Er zijn in Leiden ook nog mooie oude huizen, maar de voorraad slinkt. Zo gingen in 1936 in het historische centrum nog tientallen historische panden tegen de grond voor de bouw van Vroom en Dreesmann; het was ook het roemloze einde van de Vergulde Turk, veel bezongen in de 19de-eeuwse literatuur."

Rapenburg, rechts de brug over de Groenhazengracht en de Bibliotheca Thysiana, fotograaf onbekend

Sambal | Ik ken iemand die op elk gerecht dat hem wordt voorgezet een lepel sambal gooit. Een heerlijke pizza met vier soorten kaas: sambal erop. Een spaghetti met zalm en viskuit: sambal erop. Knapperige patatjes met een kroket: sambal erop. Alleen het toetje blijft gevrijwaard van deze misdadige culinaire handeling. Maar er bestaat ook een slag mensen dat heel kieskeurig met het eten omgaat. Een nagerecht met stukjes sukade erin wordt kritisch bekeken en vervolgens worden al die sukadestukjes uit het gerecht verwijderd. Want daar houden ze niet van. Het is een krankzinnig gezicht: een grote volwassen man die als een klein kind, heel minutieus, die kleine dingetjes uit zijn bordje zit te punniken. In Leiden bestaat daar een heel aardig woord voor: fieselemieë. Een mooi woord, want er zit de suggestie van iets vies in. Maar ook een merkwaardig woord wat de betekenis betreft. Het is niet zo moeilijk om te zien dat fieselemieë naar de vorm verwant is aan fieselemie, dat in veel dialecten voorkomt in de betekenis 'gezicht'. In Leiden heeft fieselemie overigens nog twee andere betekenissen. Als iemand in zijn blootje staat, dan staat hij op z'n Leids in z'n fieselemietje. En ook het vrouwelijk geslachtsdeel draagt hier de bekoorlijke naam fieselemie. De betekenissen 'blootje' en 'vagina' kan ik nog wel met elkaar combineren. Maar het verband tussen 'gezicht' en 'blootje' en 'vagina' ontgaat mij ten enenmale. En ik zie al helemaal niet in wat fieselemieë 'kieskeurig eten' te maken heeft met 'gezicht', 'blootje' en 'vagina'. Het heeft er dan ook volstrekt niets mee te maken. Daar kwam ik toevallig achter. Ik vertelde aan slager Van der Vooren uit de Doezastraat dat ik net dat woordje fieselemieë had opgetekend. "O", zei hij, "dat noemde mijn moeder niet fieselemieë, maar viesele". Terug op mijn instituut, keek ik onmiddellijk in het Woordenboek der Nederlandsche Taal. Viesele stond er niet in, maar wel een woord dat er in klank en betekenis op lijkt: viezevazen 'vies of afkerig zijn van-'. Wat is er nu in het Leids gebeurd? De taalgebruiker heeft de neiging om met de taal te spelen. Hij kent bijvoorbeeld het woord rollen en daar zet ie wat achter. Dan krijgen we rollebollen. Maar de taalgebruiker is ook in staat om stukjes van een woord te vervangen door iets anders. Dat heeft hij gedaan met viezevazen. Dat vazen begreep hij niet helemaal, dus hij vormde viezevazen om tot viesele. Want dan kwam het aspect 'vies' beter tot uiting. En dan gaat ie nog verder. Hij gooit het woordje viesele omhoog, vangt het weer op, wijzigt het laatste stukje en viezelen is in fieselemieë veranderd.

De Doezastraat geasfalteerd, fotograaf onbekend

Het Berkendaalstraatje loopt van de Langebrug naar de Pieterskerkgracht. De oorspronkelijke benaming van deze in 1609 aangelegde steeg was Berken- of Berkelstraatje, genoemd naar de lakenkoper Claes Jacobsz. van Berkel. Hij stond voor de aanleg van het straatje grond aan de stad af. Geleidelijk veranderde de naam in Berkendaalstraatje. Daarnaast ontstond ook de naam Cuypersteegje naar de aldaar wonende kuipers. In 1903 werd de definitieve naam Berkendaalstraatje.

BESTUUR

BERICHTEN

Jan Demper (JD), Aart Martin de Jong (AMJ) Adri Klaassen (AK), Fred van der Loo (FL), Carla van der Poel (CvdP), Marjolijn Pouw (MP), Giny Schoemaker (GS), Theresa Steeman (TS)

PIETERSWIJK

Breestraat | Blok Mosterdsteeg-Botermarkt-Choorlammersteeg Projectontwikkelaar Oudendal is nog niet met de bouw van dit woning- en winkelcomplex begonnen. Naar verluidt heeft Oudendal een nieuwe aannemer in de arm genomen. Hopelijk hoeven niet alle berekeningen over gedaan te worden en leidt uitstel niet tot verder verval. Men is hoopvol gestemd, het is nog steeds de bedoeling om het werk na de bouwvakvakantie te starten. (MP)

Botermarkt | Bezwaar tegen drank- en horecaverlof Buurtbewoners maken bezwaar tegen de mogelijke verlening van vergunningen voor horeca op Botermarkt 24, 25 en 26 en een terrasboot. Volgens hen is verlening van de gevraagde vergunningen strijdig met het bestemmingsplan en eerder gemaakte afspraken. Bij de laatste evaluatie van de Horecavisie binnenstad is bepaald dat er in het gebied nog slechts ruimte is voor ten hoogste vijf horecavergunningen. Deze zijn inmiddels verleend. Uitbreiding is ongewenst, het geeft de mogelijkheid van een terrasstrook langs de gevel van de betreffende panden en veroorzaakt geluidsoverlast en verkeershinder. Langs de winkels lopen is ook niet meer mogelijk. Een terrasboot vlak achter de Karnemelksbrug levert gevaar op voor andere boten. De zienswijze met toebehoren vindt u op: www.palleiden.nl. (MP)

Langebrug | Aanvraag bestemmingswijziging Langebrug 12A t.b.v. grootschalige horeca De Horeca Groep heeft een aanvraag ingediend voor het verlenen van een vergunning voor de wijziging van het gebruik van de kelder van het voormalige ABN Amro gebouw op Langebrug 12A. In dit pand van de Oudendal Groep moet grootschalige horeca komen met een in- en uitgang aan de zeer smalle Langebrug. De aanvraag zorgt voor grote onrust onder de bewoners. De druk van de horeca in de Pieterswijk is zeer groot. De bewoners vrezen een verdere aantasting van de leefbaarheid als de vergunning daadwerkelijk verleend wordt. Het verkeer op de toch al zo door sluipverkeer geteisterde Langebrug zal intensiever worden, er komen nog meer foutgeparkeerde auto's bij, rondslingerende fietsen en scooters. De geluidsoverlast neemt toe door de komende, gaande en op straat rokende bezoekers. Een horecagelegenheid van deze omvang past niet in de kleinschalige Pieterswijk. Deze is al van horeca vergeven, de balans wordt nog ernstiger verstoord. Meer horeca in de wijk staat bovendien haaks op het voornemen van het nieuwe College om de balans tussen wonen en horeca in de binnenstad te herstellen en deze autoluw(er) te maken. De petitie van de bewoners om de aanvraag af te wijzen is met de steunbetuiging van PAL Leiden te vinden op www.palleiden.nl (AK)

Langebrug | Proef om sluipverkeer tegen te gaan uitgesteld
Er wordt voorlopig nog niet gestart met de proefafsluiting voor auto's van de Langebrug. Bij het College heerst naar verluid nog steeds enthousiasme, maar men vindt dat deze pilot eigenlijk deel moet uitmaken van een integraal plan voor een autoluwe binnenstad. De Langebrug mag dan wat hen betreft wel het startschot zijn, maar niet nu al. Het zoveelste uitstel dus en wéér niet doorpakken zal menigeen denken. Inderdaad, het lijkt na decennia bakkeleien een eindeloze geschiedenis te worden. Daarom gaat PAL Leiden binnenkort in op de uitnodiging van Groen Links wethouder Martine Leeuwis (Duurzaamheid, Mobiliteit & Beheer Openbare Ruimte) om de zaak te bespreken. (AK)

Pieterskerkplein | Buurbewoners in verzet tegen Rrrrollend Leiden
Ook dit jaar vroeg organisator We love Festivals een vergunning aan voor het Foodtruckfestival Rrrollend in mei op het Pieterskerkplein. Het festival zou gericht zijn op vrouwen, maar trekt vooral drinkebroers. Rrrollend heeft steeds meer ruimte nodig en wil de vergunning uitbreiden naar het Pieterskerkhof. Liefst voor enkele jaren tegelijk en niet alleen in mei, maar ook nog eens in augustus. Gelukkig heeft de gemeente dat laatste afgewezen. Bewoners hebben al eerder hun beklag gedaan over dergelijke evenementen in de binnenstad. Ze passen er niet, vanwege de te hoge geluidsbelasting en het gebrek aan ruimte, dat tot onveilige situaties leidt. Daarnaast houdt de organisatie zich niet aan de afspraken over opbouw en afbreken, de uitgifte, plaatsing van de foodtruck en afvalcontainer. Na afloop blijven er nogal wat afval en niet weg te krijgen vetvlekken op de stoepen achter. De organisatoren schofferen bewoners die hun beklag doen, de gemeente handhaaft onvoldoende. Het bezwaar tegen de aanvraag is te vinden op www.palleiden.nl (MP)

Verkeerschaos op de Langebrug, foto Gera Wonnink

ACADEMIEWIJK

Rapenburg 444 jaar universiteit | De universiteit is al 444 jaar met onze wijk verknoopt. Sinds de stichting op 8 februari 1575 bepalen de hoogleraren, studenten en de reuring op en rond het Rapenburg in sterke mate het dagelijkse leven. Zowel in de universiteitsbibliotheek als in de hal van het stadhuis zijn tot en met 12 mei kleine informatieve tentoonstellingen te zien onder de titel Minerva's Metamorfosen, ofwel de ontwikkelingen van de universiteit. Plaats: Universiteitsbibliotheek, Witte Singel 27 en de hal van het Stadhuis, Aalmarkt. (CvdP)

Doelencomplex | Humanities Campus Half maart was de laatste bijeenkomst van de klankbordgroep Humanities Campus. De gemeente presenteerde er het stedenbouwkundig plan voor het Doelenterrein. Er is geen plaats meer voor sociale huurwoningen; de bestaande huizen worden dus gesloopt. Na goedkeuring van het plan door B&W ligt het zes weken ter visie in het stadhuis. De bewoners kunnen na het besluit van de gemeenteraad nog in beroep gaan. Ze hebben aangegeven dat ze dat zeker zullen doen. De wethouder heeft zijn belofte van november om met een nieuwe locatie voor hen te komen nog niet gestand gedaan. (GS & TS)

LEVENDAAL-WEST

Jan van Houtkade | Singelpark In januari belegde het bestuur van PAL Leiden een bijeenkomst over de Jan van Houtkade, het ontbrekende deel van het Singelpark. Deelnemers waren bewoners, de Vrienden van het Singelpark en de winkeliersvereniging van de Doezastraat. Na de voltooiing van de Parkeergarage Garenmarkt (2020) wordt de Jan van Houtkade bij het Singelpark betrokken. De gemeente heeft nog geen concrete plannen. Bewoners kunnen deze indienen, net als bij de inrichting van het plein Garenmarkt na de

bouw van de parkeergarage. Intussen is er een werkgroep opgericht die de wensen inventariseert en met schetsontwerpen komt. Deze worden in juli aan de gemeente gepresenteerd. Thema's waar de werkgroep zich over buigt zijn onder meer: groen en inrichting, wonen en winkelen, parkeren (inclusief bewonersbezoek en stadsbezoekers), verkeer, openbaar vervoer, fietsers en bromfietsers, verblijfsruimte in het park. Meer informatie vindt u in deze krant en op: www.palleiden.nl (MP)

Van der Werfpark | Renovatie De renovatie van het Van der Werfpark heeft weer vertraging opgelopen. De kosten voor de nieuwe paden zijn veel hoger dan verwacht. Er wordt nu gezocht naar een goedkoper maar gelijkwaardig alternatief. Nog zo'n eeuwige geschiedenis? (AK)

PAL LEIDEN BESTUUR

ALV PAL Leiden | Deze is op 18 april om 19.45 in de Faculty Club aan het Rapenburg. Tevoren presenteert Rik Kamps, voorzitter van de 3 October Vereeniging de rol van deze oer-Leidse vereniging. De agenda staat in deze krant, de stukken zijn te vinden op www.palleiden.nl

Datum:	**DONDERDAG 18 APRIL**
Plaats:	**Faculty Club Academiegebouw, Rapenburg 73 te Leiden**
Programma:	19.00 uur Inloop 19.15 uur Presentatie 3 October Vereeniging door Rik Kamps 19.45 uur Algemene Ledenvergadering 2019 21.30 uur Afsluitende borrel, aangeboden door het bestuur van PAL Leiden

Evenementen 1 | Beschrijving locatieprofielen wordt herzien en zo nodig aangepast De beschrijving van locatieprofielen (de criteria voor een locatie waarbij een bepaald type evenement past; voor het Pieterskerkplein gelden bijvoorbeeld andere criteria dan voor de Lammermarkt), die oorspronkelijk als pilot aan het Centrum Management Leiden (CML) was toegewezen maar enigszins vastliep, is overgedragen aan de gemeente. Men bekijkt thans of de resultaten van de eerdere sessies over dit onderwerp nog bruikbaar zijn. Wat vereist revisie en wat vereist aanpassing? Het kan dus heel goed zijn dat met de kennis van nu en nieuwe inzichten, sommige locatieprofielen er anders uit gaan zien. (AK)

Evenementen 2 | Binnenstadwijken willen minder geluidoverlast Vorig jaar waren de wijkverenigingen Stadsdeel Midden aanwezig bij de evaluatie van het evenementenbeleid. Tijdens deze bijeenkomst pleitten zij voor een aanscherping van het huidige geluidsbeleid voor evenementen. Ook kondigden ze een 'eigen' onderzoek naar geluidoverlast van evenementen aan. Dat onderzoek is er nu onder de naam Geluidbeleid Evenementen Leiden. U kunt het vinden op onze website: www.palleiden.nl. Weer een mooi voorbeeld van samenwerking tussen de binnenstadwijken. (AK)

Samenwerking buurt- en wijkverenigingen van Stadsdeel Midden | De buurt- en wijkverenigingen van Stadsdeel Midden (De Put in de Oude Morsch, Hogewoerd e.o., Maredijkbuurt, Maredorp de Camp, Noordvest-Molenbuurt, Pancras-West, PAL Leiden, Tussen de Rijnen en de Zeeheldenbuurt) zijn vorig jaar, gezien de vele gemeenschappelijke belangen en problemen, overeengekomen om regelmatig met elkaar te overleggen en gezamenlijk op te trekken. Het eerste gezamenlijke optreden naar buiten was een overleg in februari met de burgemeester. De onderwerpen waren onder meer: het evenementenbeleid en de dreigende festivallisering van de binnenstad, de groeiende horeca, de voortwoekerende verkamering, Airbnb, de versterking van de sociale cohesie, de samenwerking tussen de buurt- en wijkverenigingen en de gemeente en de gevolgen van de invoering van de Omgevingswet.

Aan het einde van het overleg pleitte de burgemeester ervoor om vaker themabijeenkomsten te houden, zo nodig in aanwezigheid van een of meer wethouders.

Het tweede gezamenlijke optreden was het Manifest Wonen en Leven, een oproep vlak voor de Gemeenteraadverkiezingen van 2018 aan de politieke partijen om het woonklimaat en de leefbaarheid in de Leidse binnenstad te vergroten. Transvaal was vanwege de ontwrichtende verkamering in deze wijk, medeondertekenaar.
Zie ook: http://palleiden.nl/wp-content/uploads/2018/06/2018-manifest-wonen-en-leven-in-de-Leidse-binnenstad.pdf (AK)

WERKGROEPEN PAL LEIDEN

PAL Leiden Werkgroep Stadsontwikkeling | Leiden in 2040. Wat ligt er voor ons in het verschiet? Eind november vorig jaar werd de Werkgroep Stadsontwikkeling opgericht als voortzetting van de Werkgroep Wonen en Wijkvisie. Bewoners Jan Pieters, Hans Slot, Jan Wieles en Marcus van Engelen maken er deel van uit en namens het bestuur Jan Demper. De groep heeft de opdracht om de gemeentelijke plannen en ontwikkelingen in het kader van Leiden 2040 op de voet te volgen. De werkgroep zal het bestuur van PAL Leiden en de wijkbewoners wijzen op voor ons relevante aspecten en adviseren welke keuzes er voor de wijk mogelijk zijn en in welk belang. Onze wijkvisie van 2017 is het vertrekpunt. Elders in deze krant kunt in het artikel De toekomst van onze wijk onze eerste gedachten lezen. (JD)

PAL Leiden Werkgroep Singelpark Jan van Houtkade | De werkgroep bestaat uit Gertjan Bots (voorzitter), Aart Martin de Jong (bestuur PAL Leiden), Karin Kornelius, Jessica de Lannoy, Anne Mollema, Marjolijn Pouw, Gijs Remmelts, Ron Sanders, Boudewijn Veldman en Roeland van Wely. De Vrienden van het Singelpark en de gemeente worden bij de besprekingen betrokken. Wijkbewoner Kees Walle en Herbert van Hoogdalem kijken vanaf de zijlijn mee vanwege hun liefde voor de kruittorens op de kade en inbreng op dat punt. De ideeën zijn intussen geïnventariseerd, het ontwerpen kan beginnen. De ideeën zijn intussen geïnventariseerd, het ontwerpen kan beginnen. (MP)

Jan van Houtkade begin 20e eeuw, fotograaf onbekend•

PAL LEIDEN

De Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West (PALLeiden) stelt zich ten doel de leefbaarheid in de wijk te vergroten. Het bestuur bestaat uit bewoners die voor maximaal zes jaar door de leden worden gekozen. Jaarlijks in april is er een ledenvergadering waarin het bestuur zich verantwoordt voor het reilen en zeilen van de vereniging en de financiën. Jaarverslag, statuten en reglementen zijn te vinden op de site: **palleiden.nl**. De wijk is een van de grootste van de binnenstad en bestaat uit de buurten Pieterswijk, Academiewijk en Levendaal-West. Op het kaartje hieronder zijn de grenzen aangegeven.

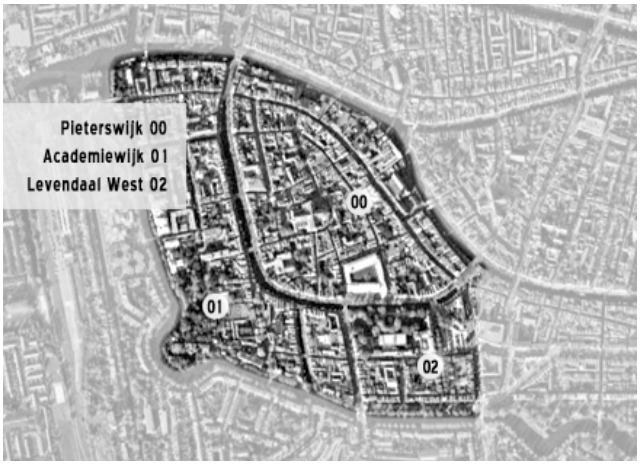

Adres en gegevens: Vereniging voor Pieters- en Academiewijk en Levendaal-West (PAL Leiden)
KvK Rijnland: 40445179
Postadres: Levendaal 6b, 2311 JL Leiden
@-mail: info@palleiden.nl
Bankrekening: NL47INGB0003664416 t.n.v. Vereniging voor Pieters- en Academiewijk Leiden

WWW.PALLEIDEN.NL

Bestuur

- **Adri Klaassen & Aart Martin de Jong** duo voorzitters
- **Fred van der Loo**, secretaris-penningmeester, nieuwsbrief
- **Jan Demper**, bestuurslid – distributie Hart van de Stadkrant

Hart van de Stadkrant De Hart van de Stadkrant is een uitgave van PAL Leiden. De krant verschijnt drie maal per jaar in een oplage van 3000 exemplaren. Hij wordt verspreid onder de leden van de gemeenteraad, ligt ter inzage in het stadhuis, de OB, verschillende leestafels van cafe's en wordt huis aan huis bezorgd. Kopij graag voor de op het voorblad aangegeven datum opsturen naar: redactiehvds@palleiden.nl.

Nieuwsbrief PAL Leiden geeft naast de krant een digitale Nieuwsbrief uit, waarvoor u zich kunt aanmelden op de website. De verzending gebeurt door Fred van der Loo, secretaris.

Redactie
Marjolijn Pouw
Charlotte Boschma
Els Olden
Carla van der Poel

Vaste medewerkers
Jacques van Alphen, Sarah Hart (foto's), José Plevier

Opmaak | Sanne Dresmé
Website | Hans Tebra
Drukwerk | Drukkerij van der Linden, Vliet 4a – 6 Leiden
Bezorging | Organisatie Jan Demper. **Bezorgers**: Sarah Hart, Aart Martin de Jong, Adri Klaassen, Jan Pieters, José Plevier, Marjolijn Pouw, Evelyne van Lottum en Marcel Schikhof, Henk van der Wal

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Artikelen en gesprekken | Jacques van Alphen, Paulina Buring, Charlotte Boschma, Nico Bosma Gertjan Bots, Leendert Couprie, Kasper Burgy, Jan Demper, Hans Heestermans, Esther Kok, Barend Kraal, Jan Krajenbrink, Corrie van Maris, Renée Meiners, Els Olden, Jan Pieters, José Plevier, Carla van der Poel, Marjolijn Pouw, Giny Schoemaker, Theresa Steeman, Roeland van Wely

Berichten | Jan Demper, Aart Martin de Jong, Adri Klaassen, Fred van der Loo, Carla van der Poel, Marjolijn Pouw

Foto's en illustraties | Charlotte Boschma, Sarah Hart, IJ.Th. Heins, LAFV / RAP Leiden, Gera Wonnink, Carla van der Poel, Practicum Musicae, Royal Society for Protection of Birds (RSPB), Rijksmuseum Amsterdam, Stg. Industrieel Erfgoed Leiden, Collectie Steegh/Teunissen, Van der Stok, Arjen Veldt, Sonja Wagemans, Hein van Woerden

Donateurs | M.L.C. de Geus, Gemeente Leiden, VvE Kruitschip

De *Hart van de Stadkrant* is een uitgave van PAL Leiden. Hij wordt gemaakt en bezorgd door vrijwilligers.

LID WORDEN VAN PAL LEIDEN OF DONATEUR?

Dat gaat heel gemakkelijk.

1. **Lid worden** | Ga naar de website palleiden.nl. Kies in het hoofdmenu Aanmelden-Lid worden en vul daar uw gegevens in. Kort daarna ontvangt u digitaal de factuur voor uw lidmaatschap: € 10 ongeacht de omvang van uw huishouden.
2. **Donateur worden** | Stuur een mail naar info@palleiden.nl met uw persoons- en/of bedrijfsgegevens en het bedrag dat u wilt doneren (minimaal € 15). U ontvangt vervolgens een factuur met het door u aangegeven bedrag. Bij een donatie van € 100 of meer vermelden wij uw naam achter op de Hart van de Stadkrant..

Zeer bedankt!

BELANGRIJKE TELEFOONNUMMERS

Wijkagent Dennis Perdok: **0900 8844**
Buitengewoon Opsporingsambtenaar (BOA) Martin Oppelaar: **14071 of** m.oppelaar@leiden.nl
Gemeentelijke diensten **14071**